DE ABUSU LINGUAE GRÆCÆ, IN QUIBUSDAM VOCIBUS QUAS…

Digitized by Google

3

123 664 3

DE ABVSV LINGVAE Græcæ, in quibuſdam vocibus quas Latina vſurpat, ADMONITIO ~~Henrici Stephani.~~

EIVSDEM TETRASTICHON.

Qui non Græcus erat, vocitatus barbarus olim:
At quæ Græca prius, barbara facta queror.
Huic Graiûm manes grates agitote libello:
Barbaries eius nanque fugatur ope.

Auctor damnatus tractatus hic cum expurgatione permissus iuxta praescriptum Indicis expurgatorii Hispani

BIBLIOTECA NAZIONALE 1872 FIRENZE

ANNO M. D. LXXIII,

Excudebat ~~Henricus Stephanus.~~

7.

Digitized by Google

Digitized by Google

HENR. STEPHANVS lectori φιλέλλωι.

DVM QVAEDAM de Latinæ linguæ abuſu commētarer, voces nonnullas à Græcis quidem oriundas, ſed à Romanis ciuitate donatas, in earum numero inueni de quibus agēdum mihi erat. Poſtea verò quum typographicæ occupationes curſum illius operis interrupiſſent, cōegit neſciò quomodo ut ἔργον mihi eſſet quod futurum erat πάρεργον. Placuit enim interea loci de vocum illarum ſimulque aliarum quarundam abuſu, dum memoriæ hærebant, aliquid ἀποσχεδιάζειν. Quo labore mirum ni à doctiſſimis etiam quibuſdam viris gratiam ineam, quòd in iis quos patefaciā erroribus nonnulli ſint quos à ſe quoque committi ſiquis eorū negauerit, cum ſuis ipſius ſcriptis conuictum dabo, & tanquam ſuo ſibi gladio iugulabo. Nec tā mirabor tamen illud (quoniam hoc potiſſimum ſeculo verū eſſe experimur Catullianū illud, *Omnia ſunt ingrata: nihil feciſſe benignè eſt*) quàm miror iamnūc, tam politum ſeculum tam horridam barbariem in quibuſdam vocabulis retinuiſſe. Nā ad ſuperioris ſeculi homines quod attinet, nihilo magis in illis tales errores mirari oportet,

Quàm tumidum guttur miramur in Alpibus, aut quàm
In Meroë craſſo maiorẽ infante mamillã.

Tunc enim cautela regulæ Bartolicæ regnabat, *Græcũ eſt, non legitur*. Ideóque vox *preſbyter* Græciæ originem ſuam debere nõ dicebatur, ſed eius etymõ erat, *præbẽs ſuis iter.* [illegible] παρετυμολογούμενος dicebatur, *bibens [illegible]ter.* Vnde quidam in libello [illegible] cons de [illegible] tẽporis erat in presbyteris [illegible] (inquit) *hodie nobilis [illegible] Preſbyter, quaſi Præbens iter. Et rectius poteſt interpretari, Bibens pre aliter.* Siquãdo verò aliquid Græciſmi aut Græcitatis (vt loquebantur) ſubodorari poterãt, tum verò dignam ſe etymologiã comminiſcebantur. vt, *Diabolus, ex Dia, id eſt duo: & Bolus, id eſt morcellus. quòd diabolus duos morcellos de homine faciat: vnũ de corpore, & alterũ de anima.* Talia, inquã, nõ eſt quòd miremur: niſi in mediis tenebris lucẽ quærẽdã eſſe putemus. Nunc verò poſtquã illæ pulſæ fuerũt, mirũ eſt reperiri qui prælucentẽ ſibi grãmaticẽ, & ipſum quoq; vſum, loquendi magiſtrũ, cõtemnant, & ſe ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν nõ videãt. Huius autẽ rei teſtis locupletiſſimus erit hic libellus. Vale.

Digitized by Google

ADMONITIO

DE ABVSV LINGVAE GRAECAE, in quibuſdã vocabulis quæ Latina vſurpat.

Autore Henrico Stephano.

De Græcis quibuſdam nominibus in quorum genere peccatur. CAP. I.

SYMBOLVM & *Symbola conferre*, dicere ſolent eorum etiam plerique qui minimè in ordinem ita cogendi ſunt vt in vulgo numerentur: quum tamẽ dicendum ſit, *ſymbolam conferre*, & *ſymbolas*. Hoc enim fœminino, non illo neutro, vſi comperiuntur qui nobis ſuperſunt Latini comici, Plautus & Terentius, ſi fides veracibus exemplaribus habeatur. Et meritò certè. huius enim fœminini hac in ſignificatione frequẽs eſt vſus cũ aliis ſcriptoribus Græcis, tũ verò comicis, apud Athenæũ: at illius quod neutrum eſt, nullus. Eubulus OEdipode,

ὅστις δ᾽ ἐπὶ δεῖπνον ἢ φίλον τιν᾽ ἢ ξένον
Καλέσας, ἔπειτα συμβολὰς ἐπράξατο,
Φυγὰς γένοιτο, μηδὲν οἴκοθεν λαβών.

Elegantes verò ſunt & hi duo qui proximè præcedunt ibidem iambici: ex quibus etiam apertior illorum ſenſus eſſe poteſt.

ὁ πρῶτος εὑρὼν τἀλλότρια δειπνεῖν ἀνὴρ,
Δημοτικὸς ἦν τις, ὡς ἔοικε, τοὺς τρόπους.

Quos quinque verſus Græcos iſtis Latinis quinque non malè reddi poſſe arbitror penè ad verbum: & quidem retinendo vocem Græcam συμβολάς, de qua nunc agitur, ſed Latinis eam literis ſcribendo:

Aliena qui cœnare primus repperit,
Mente populari præditus, opinor, fuit.
At qui vocatos ad ſuam cœnam hoſpites
Alióſve amicos ſymbolas popoſcerit,
Sit ille profugus, efferens domo nihil.

Vt autem Græcis comicis, ſic & Latinis, in palliatis præſertim comœdiis vocem hanc placuiſſe videmus. Plautus Sticho,

--eò condixi in ſymbolam
Ad cœnã, ac eius conſeruũ Sagarinũ Syrũ.

Et tribus verſibus interiectis,

Iam hercle ego per hortum amicam trãſibo meam,
Mi hanc occupatum noctem: eadẽ ſymbolã
Dabo, & iubebo ad Sagarinũ cœnã coqui.

Digitized by Google

Mirum eſt autem, in editionibus typographicis prioribus, vno quidem in loco *ſymbolam*, at in altero *ſymbolum* ſcriptũ eſſe: quum tam paruum ſit inter hos interuallum, & de vna eadémq; re, quinetiam ab vno eodémque ſermo habeatur. Quod nõ aliunde cõtigiſſe puto quàm quòd poſterior locus melior ſorte quàm prior, quépiam ψευδοδιορθωτῶν latuerit, atq; ita audacẽ vel potius temerarium eius calamum effugerit. Sed alii non itidem talem calamum ſeu talem manum euaſerunt: quorum è numero eſt hic, in Curculione,

Symbolorũ collatores apud forũ piſcatoriũ.

Eædem enim editiones quas dixi nobis exhibere vocem *ſymbolũ* pro *ſymbolam* in illo priore Stichi loco, hîc itidem genitiuum *ſymbolorum* pro *ſymbolarum* exhibent. Sed in recentioribus editionibus audacia ψευδοδιορθωτοῦ ſeu ψευδοδιορθωτῶν repreſſa fuit. Felicius certè actum fuit cum quodam Epidici loco, vbi voci *ſymbolæ* eorum nemo manus attulit:

Sine meo ſumptu paratæ iam ſunt ſcapulis ſymbolæ.

Fortaſſis autem ideo ſaluus & incolumis hic locus manſit, quòd non intelligeretur, & huius vocis alia planè hîc quàm in locis illis

Digitized by Google

videretur eſſe ſignificatio: quum tamen ad illã omnino alludat poeta, iocoſa metaphora (more ſuo) vtens, & συμβολὰς vocet τὰς συμβαλλομένας πληγάς: tanquam videlicet verbero ille non vnius ſed plurium manibus verbera eſſet accepturus: ſicut συμβολαὶ non ab vno ſed à pluribus penduntur. Lepidè etiam addit (vt diſcrimen inter has & illas oſtendat) *Sine meo ſumptu.* quod non animaduerterunt qui hęc verba nõ ſequentibus ſed præcedentibus iunxerunt.

Apud Terentium verò ſerò tandem vox hæc integritati ſuæ reſtituta fuit: quum hæc lectio in editionibus plurimis, ex recentioribus quoque, viſatur,

--eho, quid Pamphilus? quid? ſymbolum
Dedit, cœnauit.

quum legendum eſſe conſtet *ſymbolam*, ex veterum etiam codicum autoritate, & nominatim Vaticani. Hunc tamẽ potiſſimùm locum errori originem præbuiſſe credibile eſt, quòd hunc comicum multo plures terere ſolitos fuiſſe quàm alterum ſciamus. Hinc igitur manauit fortaſſis mendoſum illud loquendi genus, *ſymbolum ſuum aliquam in rem conferre.* Adeò vt minimè dubium ſit quin emendatè loquẽs doctiſſimus linguæ Græcæ Budæus, à mendoſè loquen-

tibus reprehenſus ſit, in hoc loco priorum Annotationum in Pandectas: *His Pandectis coagmẽtandis ſeptem & triginta iuriſconſulti ſymbolas contulerunt: ex quorũ verbis Digeſtorum leges, velut centones, conſarcinatæ ſunt.* Equidem vel hic locus *ſymbolam* & *ſymbolas* eum quoque in iis qui producti fuerunt locis legiſſe teſtari poſſe videtur. Non ignoro interim fuiſſe qui de hoc apud Terentium errore admoniti, *ſymbolum* de annulo poſſe intelligi dicerent. Et ſanè malam cauſam melius quàm ita defendi non poſſe exiſtimo, ídque propter locum quendam Eunuchi: & quòd *ſymbolum* peculiariter etiam dictum de annulo fuiſſe ex Plinio didicerimus. Sed Plauti locus cuiuis tergiuerſationi occurrit: & ipſum quoq; Donatũ in altera ſignificatione accepiſſe (quæ & conuenit loco, & ſtatim lectori in mentem venit) in ſequentibus docebo.

Auos tàmen noſtros ad hunc ſcopulum offendiſſe minus mirum eſt, quàm eſſe nũc quoque multos qui ad eum offẽdant. Multo etiam magis mirandum eſt, Lexici illius quod meum Theſaurum Græcæ linguæ proximè præceſſit, autoritate (ſiqua modò eſſe debet vel poteſt innumerabilium propè mendaciorum conuicti Lexici autoritas)

Digitized by Google

errorem illum confirmari. In eo enim ſcriptum eſt, σύμβολον vel συμβολὴν, itidémque Latinè *ſymbolum* vel *ſymbolam*, eſſe collectam, συναγώγιον, ſiue collectitiam cœnam. At in paucis hiſce verbis multipliciter mentitur quicunque eſt illius libri autor. Primùm enim falſum eſt, Græcè σύμβολον, falſum eſt item Latinè *ſymbolum* eundē vſum habere quem συμβολὴν & *ſymbolam*. Deinde etiamſi hoc illi concederetur, cui perſuadebit, aut vnde probabit, pro ipſa etiā cœna collatitia accipi συμβολὴν, vel *ſymbolam*? Scilicet τὸ ἀπὸ συμβολῶν δεῖπνον, huic Lexico fidem habentes, vocare poterimus συμβολήν. Verùm vt de nomine σύμβολον pergam dicere, quum meum Theſaurum excuderem, omnes quos vel memoria mihi ſuggerebat, vel in eius ſubſidium repoſitos habebam locos, excuſſi, nec vllum tamen eius ſignificationis οὐδ᾽ ὄναρ exemplū inueni. At in illo præclaro Lexico ea confirmatur loco Terentii, *-ſymbolum Dedit, cœnauit*. quum *ſymbolam* eum ibi ſcripſiſſe, veteres codices teſtentur, vti dixi. Additur verò & alius eiuſdem poetæ locus in Eunucho,

Heri aliquot adoleſcētuli coimus in Piræo,
In hunc diem vt de ſymbolis eſſemus.

Sed quomodo obſecro, fidem hic locus fa-

cere poteſt, quum *ſymbolis* non minus à *ſymbola* quàm à *ſymbolum* eſſe poſſit? Ad Plautinum autem locũ quod attinet (quem & ipſum attuli) nihil minus credendum eſt quàm poetam illum, poſtquã dixiſſet *ſymbolum*, ſtatim eandem vocem in alio genere repetiuiſſe, dicentẽ *ſymbolam*: ſed potius miraculo quodam factũ eſſe vt vox quæ temerarii cuiuſpiam correctoris oculos non fugiſſet in præcedentibus, eos fugeret in iis quæ ſequebantur, & quidem minimo interuallo. Supereſt Auli Gellii ſiue Agellii locus, qui tanquam firmiſſimum cauſæ præſidium, ibi affertur. Is enim libri ſexti caput decimumtertium his verbis claudit, *Talia apud Taurum ſymbola, & alia, quæ erant ſecundarũ menſarũ, vt ipſe dicere ſolitus erat,* τραγήματα. Sed quod firmiſſimum præſidium prima frõte videri poteſt, valde infirmum eſſe apertè oſtendam. Primùm enim facilè *ſymbolæ* in *ſymbola* deprauari potuiſſe, ſicut apud Plautum & Terẽtium, nemo negauerit: deinde *talia* poſſe retineri, etiamſi *ſymbolæ* legamus, obſcurum non eſt: faciam certè vt obſcurum non ſit. Illius enim capitis hoc eſt initium, *Factitatum obſeruatúmque hoc Athenis eſt ab iis qui erant philoſopho Tauro iunctiores. Quum domũ ſuam*

nos vocaret, ne omnino, vt dicitur, immunes & ἀσύμβολοι veniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, ſed argutias quæſtionũ. Et pauciſſimis verbis interiectis, *Quærebantur autem nec grauia nec verenda, ſed ἐνθυμήματα quædam lepida & minuta, & florentem vino animum laceſſentia.* Poſtquam autem horum exempla propoſuit, tandem verbis illis caput claudit, *Talia apud Taurum* &c. Hæc enim quum ita ſint, non video quomodo quis negare queat *talia* referri poſſe vel potius debere ad illa quę quærebantur, ἐνθυμήματα etiam ab eo appellata. vt nimirum per appoſitionem (vt loquuntur grammatici) dicat, *talia*, fuiſſe *ſymbolas*, id eſt cõferri ſolita fuiſſe tanquam ſymbolas, ſiue ſymbolarũ loco. Atq; ita nec *talia ſymbola*, nec *tales ſymbolæ* ſcribi neceſſe fuit. Sed credibile eſt audacem alioqui librarium, ad mutãdum *ſymbolæ* in *ſymbola*, audaciorem etiam à præcedente voce *talia* fuiſſe redditum. Cæterùm obſeruatione obiter dignũ eſt in illo Gellii loco verbũ *coniectabamus*: quo vſus eſt potius quàm verbo conferebamus, vt quaſi natiuam vim τοῦ συμβάλλειν, vnde eſt ortum συμβολὴ, ante oculos poneret. Illo autem vocabulo compoſito *aſymboli* vtitur poſt Teren-

tium Phormione,

Téne aſymbolum venire vnctum atque lautum è balneis?

Vbi Donatus hoc nomẽ inter paraſitos con fictum atque compoſitum eſſe tradit. Et *aſymbolum venire*, contrarium ei eſſe quod legitur in Andria, *ſymbolam dedit, cœnauit.* Nam exẽplaribus quæ *ſymbolum* & hîc ſcribunt, fidem planè derogãdam aio. Nec mirum eſt ſanè ſi, qui manus Terentio afferre auſi ſunt ad corrumpendam hanc vocem, eius expoſitori nõ pepercerint. Hoc ſaltem cõſtat, eum illud vocabulum (vtrocunque modo legatur) de annulo non intelligere: quippe qui locum vnũ alteri opponat. Alioqui enim dicendum eſſet *aſymbolum* viciſſim ab illo intelligi eum qui annulum non dediſſet. Iam verò & aliud argumentum ex eius verbis duci poſſe videtur. Nam ſi verũ eſt quod ait, ἀσύμβολος eſſe vocabulum à paraſitis fictum (vt paulo pòſt *cœna dubia* paraſiticum verbum eſſe dicit) rationi cõſentaneũ eſt vt ex vocabulo συμβολὴ, ad eãdem rem pertinente, ſed inuiſo paraſitorum auribus (vtpote propriè & peculiariter ſignificante pecuniam quæ confertur in cœnam: quum alioqui ſuapte natura collationẽ ſimpliciter ſonet) factum eſſe cenſeatur: non

autem ex σύμβολον: quod etiãſi alicubi hanc ſignificationem habere cõperiretur, at minimè propriam eã habere dici poſſet. Quòd ſi etiam verum non eſſet quod Donatus de illo nomine ſcribit, nimirum à paraſitis fuiſſe excogitatum, ſaltem in eo quòd illis hoc attribuit, oſtẽdit ſe ex nomine συμβολὴ, non ex σύμβολον, compoſitum exiſtimare: propter eam quam attuli rationem.

Vt autẽ inueteratũ eſſe hunc de voce *ſymbolum* errorem exiſtimem, facit quod apud diuũ Auguſtinũ legitur, de ſymbolo Chriſtianæ fidei (quod & Apoſtolicũ ſymbolum vocatur) poſſe hîc collationem ea voce intelligi. *Symbolũ* (inquit) *cõprehenſio eſt fidei noſtræ atq; perfectio, ſimplex, breue, plenum: vt ſimplicitas conſulat audientium ruſticitati, breuitas memoriæ, plenitudo doctrinæ. Quod enim Græcè ſymbolum dicitur, Latinè collatio nominatur. Collatio ideo, quia collata in vnum totius catholicæ legis fides, ſymboli colligitur breuitate.*

Fortaſſe tamẽ diuus Auguſtinus (licet eum & alibi obſeruauerim non ſatis exactè quædam ad Grecã linguam pertinentia tradere) dũ hæc ſcriberet, nõ ita memoria fuit lapſus vt non recordaretur συμβολὴν, nõ σύμβολον, Græcis eſſe quod Latinis eſt collatio: ſed

Digitized by Google

eos qui nomẽ huic cõprehẽſioni impoſuerãt, voce σύμβολον pro altera συμβολὴ abuſos eſſe credidit. Verùm aliter ſe res habet, quũ alia in prõptu ſit huius appellationis ratio, tribuendo voci σύμβολον non aliam quàm ſuam & vulgarem ſignificationem: ſi nimirum σύμβολον vocatũ fuiſſe dicamus quòd ſit Chriſtianæ fidei velut teſſera, ſiue teſſera qua veri Chriſti milites internoſci queant. Fateor tamen me aliquando alteram illam huius appellationis rationem magis probaſſe, dum eã vocabulo σύμβολον, ſeu ſignificationi huius vocabuli, vim afferre non conſiderarẽ. Cęterùm ne ego dum hîc ſum nimium μακροσύμβολος (alio quidem certè modo quàm vt Attici μακρὰς συμβολὰς appellare ſoliti erant) cogar ad pleraque alia quæ tractanda ſunt, accedere ἀσύμβολος, vtpote cõſumptis in hac quæſtione horis quæ aliis impertiendæ erant: ita hunc ſermonem claudam vt iſtud ſaltem eripi mihi non poſſe dicam, vocem σύμβολον pro συμβολὴ fuiſſe Græcis incognitam, ideóque hac in ſignificatione aut eſſe barbaram, aut certè licenter & nõ ſine abuſu in Latinum ſermonẽ fuiſſe receptam, ſi quidem apud vllum claſſicum ſcriptorem veterum quoque exemplarium autoritate comprobata reperiatur.

Digitized by Google

GENVS fœmininũ viciſſim pro neutro vſurpat vulgus (vulgo enim peculiaris eſt hic error, multo præcedente craſſior & putidior, vt ita dicam) quum *Bibliã* & *Chronicam* vocat, quæ nomine *Bibliorũ & Chronicorum*, βιβλίων & χρονικῶν, appellari debent: ſimul nimirum ſingulari numero pro plurali vtens vel potius abutens. Ideóque huius erroris mentio facienda iterũ erit vbi de NVMERI abuſu agetur.

AT GENERE fœminino pro maſculino non vulgus tantùm, ſed & ii qui vulgus contemnunt, abutuntur in voce *Pandectæ*: quaſi verò πανδέκται non habeat nominatiuum ſingularem πανδέκτης. quod nihilo magis fœminini generis eſſe poteſt quàm Θεοδέκτης & Πολυδέκτης eſſe poſſunt mulierum nomina: & quaſi vt δέκται eſt maſculinum, δέκτριαι fœmininum, ita etiam πανδέκται non ſit maſculinum, at fœmininum aliud eſſe nõ poſſit quàm πανδέκτριαι: quaſi denique tituli illius ſplendor vel ipſi grammaticæ oculos præſtringere debeat. Magnũ equidem certamen ingredi me ſcio, ſed ex quo tamen nonniſi victorem diſceſſurum ſpero. Ac primùm, quum iuriſconſultos habeam aduerſarios, pro fœminino Pãdectarum genere, tanquã pro aris & focis pugna-

Digitized by Google

turos, primus & maximus impetus ab illa eorũ regula timẽdus mihi eſt, Cõmunis error facit ius. Sed impetus ille à me facilè ſuſtinebitur: præſertim quum multos ſponte manus mihi daturos & ad caſtra mea trãſituros ſciam, vel ipſo ſui tam diuturni erroris pudore ſtatim victos. Et tamẽ celeberrima illa editio quæ Florẽtia prodiit, Pãdectas & ipſa fœmininas facit. Epiſtolæ enim ad lectores editioni illi præfixæ, hoc eſt initiũ, *Cum vetuſtiſſimo Florentinarum Pandectarum codice nullum omnino alium integritate ac fide comparandum eſſe, iam omnibus eſt perſuaſiſſimum.* Quid? *Florentinorum Pandectarum* dici debuit? Ita dicendum tunc fuit, & nunc quoque dicendum itidem eſt *Pandectæ Florẽtini*, nõ *Florẽtinæ*. Niſi fortè quandam ſibi peculiarem grammaticẽ habere ſe iactent iuriſconſulti, quam ſequi ab Imperatoria maieſtate iubeantur. Primùm enim illud quod dixi, negare non poſſunt, πανδέκται habere nominatiuũ ſingularem πανδέκτης, quod eiuſdẽ generis eſſe neceſſe eſt, cuius ſunt Θεοδέκτης & Πολυδέκτης. Deinde, reſpondere nõ poſſunt, vocẽ illam, tranſeuntem è ſingulari ad pluralem, ſimul etiam è genere maſculino ad fœmininum trãſire. Poſtremò, vbi locum illis protulero

in quo πανδέκταις ſcriptum eſt maſculino genere, quanuis alium ibi vſum habeat, eò confugere non poterunt vt dicant vnà cum ſignificatione genus mutare. Manéte enim eadem terminatione, maneat idem genus oportet. Is autem locus quem dixi eſt Syneſii, vbi ſcribit, ἐπιστολὴν δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιθεῖναι καίτοι προθυμηθεὶς κατενάρκησα, ἵνα μὴ εὐθύνας ὑπόσχω τοῖς πανδέκταις τοῖς ἀποσυλῶσι τὰ συγγράμματα. Vbi Budæus πανδέκτας vocari ſuſpicatur eos qui intercipiebāt literas, deinde adulterabāt. Ego verò aliquid præterea ſub hac voce latere ibi crediderim. Sed ne ab altera huius nominis ſignificatione longius diſcedam, videndum eſt an in ea quoque maſculinum eſſe, idoneo quopiam teſtimonio probari poſſit: ſi tamē res tam clara támque teſtata vllo inſuper teſtimonio eget: id eſt, ſi ſoli facibus admotis eſt opus. Perinde tamen acſi egeat, quæramus. Aulus Gellius certè, ſiue Agellius, ſuppeditare poſſe videtur, lib. 13, cap. 9, in ipſo principio, *Tullius Tiro, M. Ciceronis alūnus & libertus, adiutórque in literis ſtudiorum eius fuit. Is libros complures de vſu atque ratione linguæ Latinæ, itē de variis atque promiſcuis quæſtionibus cōpoſuit. In iis eſſe præcipui videntur quos Græco titulo πανδέκτας*

libros inſcripſit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes. Idem alibi, *Sunt qui libros ſuos*, πανδέκτας, *id eſt omniũ receptacula, inſcripſerunt*. Quid? in illo priore loco, nónne πανδέκτας libros dicit tanquam adiectiuũ ſubſtantiuo iungens? Quod quum ita ſit, qui πανδέκτας fœmininũ eſſe dicere perget, is eadem opera & *libros* fœminum eſſe contendat.

Erunt autẽ fortaſſis & qui me quæſtione illa adoriẽtur, ſi πανδέκτῃ ſit adiectiuũ maſculinũ, quod ſubſtantiuũ extrinſecus aſſumi, ſiue (vt grammaticè in rebus grãmaticis loquar) ſubaudiri debeat. At ego, etiamſi nullum nec à me nec ab alio inueniri poſſet quod ei aptè iungeretur, non propterea minus iis quæ dico, id eſt ſimplici & apertę veritati, credendum & acquieſcendum eſſe dicerem: ſed ne hîc quidem mihi defuturum ſpero quod ita reſpondeam vt ſibi à me ſatisfactum eſſe dicere debeant. Quum enim videamus veteres ſæpenumero libros ſuos appellaſſe λόγους, quidni πανδέκτας λόγους eos dixiſſe veriſimile fuerit? Nam quum βίβλους fœmininum eſſe cõſtet, ſiquis πανδέκτας βίβλους dixiſſet, alterutro præter linguæ Græcæ cõſuetudinem vſus eſſet: nimirũ vel hoc in maſculino genere, pro fœmi-

Digitized by Google

genere itidem errantes, ſed ſimul etiam in terminatione. *Chirographum* enim rectè dici, non item *chirographus*, exiſtimo: vt Græcè τὸ χειρόγραφον, nõ item ὁ χειρόγραφος, dici ſolet. Ad me quidem certè quod attinet, nihilo magis *chirographus* dixerim, quàm Autographus & Antigraphus, pro Autographum & Antigraphum: αὐτόγραφον & ἀντίγραφον. Loquor autem de illa *chirographi* ſignificatione qua ponitur pro eo quod recentiores Græci ἰδιόχειρον etiam vocauerunt. Alioqui voce χειρόγραφος, tanquã adiectiua, & in maſculino & in fœminino genere vti poſſumus: veluti ſi librum χειρόγραφον, vel epiſtolam χειρόγραφον dicere libeat. Scio tamen illi etiam voci *chirographus* pro *chirographum* poſitæ quoſdam autoritatem attribuere conatos eſſe ex nonnullis ſcriptorum veterum locis. Sed vnico Fabii loco (quod ſciam) niti poſſunt. Verùm infirmo eos niti præſidio exiſtimo, eámque ſcripturam eſſe eiuſmodi quæ à Fabio non agnoſceretur: atque adeo, quæ ne ab emendatioribus quidem exemplaribus eius librorum (ſiquis ea cõſulat) agnoſcatur. Exiſtimo autem, ἐντελὲς quidem eſſe, χειρόγραφον γράμμα: at χειρόγραφον dici ἐλλειπτικῶς, breuitatis gratia. Chirographon tamen

peculiariter etiã de ipſa (vt vulgò loquimur) ſignatura dixiſſe veteres quoque videntur.

Sed quid ſi opponat mihi quiſpiam *Syngraphus*, quod apud Plautum legitur? Primùm certè an Plautini loci ſcriptura omni ſuſpicione careat videndum eſt: deinde fieri poteſt vt ipſemet Plautus, qui *Syngraphus* pro *Syngrapha* dixit (ſi modò pro confeſſo id habendum eſt) nõ itidem *Chirographus* pro *Chirographum* dicturus fuerit. quanuis aliam quandam vocem maſculino itidem genere efferri ab eo videamus, quæ neutro efferenda fuiſſet: quum videlicet *ſymbolum* maſculino genere dicit: ſi tamen non mentiuntur exemplaria. hoc enim ſemper excipio. Sed etiam ſi de fide exemplarium in omnibus hiſce locis conſtaret, reſpõderi poſſet illa dici ἀρχαϊκῶς: ſicut in pleriſque vocibus non ſolùm quæ à Græcis ortæ ſunt (veluti quum *ſchema*, *ſchemæ*, dictum fuit) ſed & aliis non idẽ genus priſcis Latinis placuiſſe quod eorum poſteris videmus. Quod certè non patrocinatur iis qui inconſideratè & per ignorãtiam nomine aliquo in alio genere quàm ſuo vtuntur: præſertim quum vnà cum genere terminatio quoque mutatur: vt qui *Caniſter* pro *Caniſtrum* dixerunt.

DIAMETRVM in eorum nominum

Digitized by Google

ponere numero poſſumus, quibus circa genus ſit iniuria: id eſt, quibus aliud quàm ſuũ genus tribuitur, nimirum maſculinum pro fœminino. Quòd ſi qui fœmininũ eſſe ſcientes illud nomen, dicere tamen *Diameter* licere ſibi putauerunt, magis etiam reprehendendi ſunt quàm qui maſculinum eſſe crediderunt. Quis enim terminationẽ illam in *er* à fœminino genere alienam eſſe non videt? Quum autem in nominatiuo *Diametrus* dici poſſit, nõ minus libenter tamẽ terminatione Græca *Diametros* dixerim. Natus autem eſt hic circa genus iſtius nominis error, vnde & alii nonnulli, nimirum ex eo quòd ignoraretur eſſe adiectiuum, cum quo ſubſtantiuum fœmininum apud Græcos ſubaudiretur. Dicitur enim ἡ διάμετρος γραμμὴ pleno ſermone, & breuitatis gratia διάμετρος.

COMETAE & Planetæ ſuperioribus nominibus addere poſſumus, in quibus nimirũ circa genus à nonnullis peccatur. Duo autem hîc in errorem impellunt, nimirum & terminatio, & ſubſtantiuum ſtellæ, quod cum illis, tanquã fœmininis, genere cõuenire exiſtimatur: quum Græca vox ἀστέρες, qua ſtellæ ſignificantur, ſit maſculina: & dicatur ἀστέρες κομῆται, & πλανῆται: in ſingulari, ἀστὴρ

κομήτης & πλανήτης. Quinetiam quod ad terminationem attinet, non dubiũ eſt quin rectius *Cometes* & *Planetes* quàm *Cometa* & *Planeta* dicatur.

De Græcis quibuſdam nominibus in quorum declinatione peccatur. CAP. II.

IN DECLINATIONE nominũ quæ ex Græcis ſumpta Latini vſurpant, peccari etiam videmus, ſimúlque in terminatione. Peccant (vt primum locum ei dem exemplo quod primum memoriæ meæ ſe offert) qui *Hebdomadam* dicunt quam *Hebdomadem* vocare deberẽt. Græcis enim eſt ἑβδομὰς, ἑβδομάδος: vnde fit *Hebdomas, hebdomadis*, non *Hebdomada, hebdomadæ*. Declinatione abutuntur & qui *Symbola, ſymbolæ*, pro *Symbolum*, *ſymboli*, dicunt. Primam enim declinationẽ pro ſecunda vſurpant. Eodémque peccant modo & qui *Biblia, bibliæ*, qui *Chronica*, *chronicæ*, pro *Biblia, bibliorum*, & *Chronica*, *chronicorum*, dicunt. Sed de illo priore ſatis ſupérque dictum fuit initio huius libelli, quum de nominibus diſſererem in quorum genere erratur: quòd hic error illi ſit annexus. Ad po-

Digitized by Google

ſteriora autem duo quod attinet, ita eorum mentionem ibidem feci, vt quædam in caput quo de abuſu numeri agetur, reſeruarē.

IN PROPRIIS nominibus, quæ ex Græcis ſumpta Latini vſurpant, non minus erratur circa declinationem. Cuiuſmodi error omnia quæ adhuc vidi Martialis exemplaria occupauit. Quum enim ab illo puella quædam vocetur *Erotion*, lib. 5, epigr. 38, in hoc ſcazōte, *Adhuc recenti tepet Erotion buſto*, & declinetur *Erotion, Erotij*, vt Glyceriō, Glycerii. Gnathænion, Gnathænii: contrà Erotion, Erotionis, ſeu Erotiontis, declinarunt & qui ſcholia in hunc poetā ediderunt, & quotquot ſuis eum typis excuderunt: quū hunc titulum illi epigrammati præfixerunt, *De Erotione puella*, vel, *Erotionte*. Atq; hoc vt ab exactiore quapiā grāmatica profectū amplexata eſt Antuerpiana editio, quæ non ita pridem prodiit, ad vetuſtiorū codicum fidem diligenter emendata, vt quidem titulus promittit, & ſcholiis in margine illuſtrata. Atqui ſi *Erotion, Erotionis*, vel *Erotiontis*, declinare licet, eadem opera *Glycerion, Glycerionis*, ſiue *Glyceriontis*, itidémque *Gnathænion, Gnathænionis*, ſiue *Gnathæniontis*, declinare poterimus. Sedenim hoc omnino eſſet fœminā in marē transformare: quum

Digitized by Google

non muliebrium ſed virilium nominũ eſſe talis declinatio ſoleat: in ONIS tamen potius quàm ONTIS. vt Parmenion, Parmenionis: Philiſtion, Philiſtionis: Hephæſtion, Hephæſtionis. Atque adeo non deeſt apud hiſtoricos qui Erotion vocetur ſicut & qui Eros appelletur. Atque ex hoc factũ eſt illud per ὑποκορισμόν: ſicut Philiſtiõ ex Philiſtus, Parmenion ex Parmeno, Hephæſtion ex Hephæſtus. Eodémque & illa fœminina modo ſunt ὑποκοριστικά. Nam Glycериõ ex Glycera, Gnathæniõ ex Gnathęna, ſic Leontion ex Leæna, Nannion ex Nannω, ὑποκοριστικῶς deduci videmus. Sic tamen vt quædam etiam inueniri fatear deducta per diminutioné ex nominibus quorum aut rarus aut nullus etiam fortaſſis eſt vſus: vt Stephanium, Phroneſium, Pinaciũ, apud Plautum: apud Terentium Phormione Phanium. Hoc tamen fortaſſis à Φανώ deductũ videri queat, ſicut Νάννιον à Νάννώ. At Pinacium præcedit quidem vox Pinax, ſed quæ maſculini ſit generis, ideóque ad muliebre nomen accommodari nõ poſſit: niſi ex nomine maſculino πίναξ ita tranſire ad fœmininum dicamus, vt Ἐρώτιον ex Ἔρως. Apud eundem comicum Terentium meretricula quędam modò Philotion ὑπο-

Digitized by Google

κορισικῶς, modò extra ὑποκορισμὸν Philotis appellatur, in Hecyra,

Sed videóne ego Philotion? vnde hæc aduenit?

Philotis ſalue multum.

Paucis verſibus interiectis,

Aedepol te deſideriũ Athenarũ arbitror
Philotion cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe.

Scribendo autem Philotis, tranſit nomen appellatiuum in proprium: ſimúlque hæc ſcriptura recipiendo ὑποκορισμὸν apta eſt. Alioqui enim φιλότης vel ὦ φιλότης Græcis eſt vſitatum, quum blandè quempiam compellare volunt (non ſecus ac quum dicunt ὦ φίλη κεφαλή) Cuius vſus exempla meus Theſaurus Græcæ linguæ ſuppeditabit. Quòd autem ſine diſcrimine modò Philotis, modò Philotion dicit, argumento eſt ὑποκορισμὸν in his nominibus eſſe terminatione tenus, aut ſaltem, magis terminatione quàm ſignificatione. Vnde etiã factum eſt fortaſſis vt Græci huiuſmodi diminutiuis accentum eum non darent quem diminutæ voces poſtulant: (ideóque ſuprà Νάννιον non Ναννίον ſcripſi) nihilo magis quàm appellatiuis nominib⁹ ἴχνιον, & ἔριον, & αὔλιον: & quibuſdam aliis, quanuis ſint

diminutæ. Donatus autem licentiæ hoc imputat, quòd compellatio ita mutetur. Scribit enim, *Vide licentiam ſuprà Philotion, hîc Philotis dixit.* Apud Ariſtophanem certè videmus ex Φειδιππίδη ſtatim tranſiri ad Φειδιππίδιον, itidémque ex Σώκρατες ad Σωκρατίδιον, ſed ita vt diminutiuũ addat quaſdam blanditias: in Nubibus,

ΣΤΡ. Φειδιππίδη, Φειδιππίδιον. ΦΕΙΔ. Τί ὦ πάτερ; Ibidem,

ΣΤΡ. Ὦ Σώκρατες, ὦ Σωκρατίδιον.

Itidémq; τῷ Philotis ſi ſtatim ſubiũgeretur Philotion, idem, vt opinor, dici poſſet. Et ſanè in nominibus virorum diminutio nõ ita otioſa eſt, vt in muliebribus plerunque. Quòd ſi quis roget cur nihilo magis illa accentum diminutioni conuenientẽ habeant quàm hæc, in promptu ratio eſt, quòd ξιφίδιον, licet diminutiuum ſit, quemadmodum & βιβλίον, non tamẽ itidem ſit paroxytonũ.

Verùm vt omiſſis hiſce quæſtionum ſalebris, ad puellam Erotion reuertar, idem nomen apud Plautum quoque extat in Menæchmis, eóque appellatur ibi quædã meretrix. Ibidem datiuus, *Erotio*, non *Erotioni*, aut *Erotionti*.

-atque huic amicæ detuliſti Erotio.

Et genitiuus datiuo reſpõdens fuerit *Erotij*,

Digitized by Google

nõ *Erotionis*, aut *Erotiotis*. Sed *Erotiũ*(dicẽt fortaſſe qui ſuo tam craſſo errori patrocinari volent) non *Erotion*, apud Plautum ſcriptum eſt. Hoc fateor: ſed ſiue terminatione Græca, ſiue Latina vtaris, eadem manet declinatio. Sic certè & alia apud eundem comicum ſyllaba v m potius quàm o n finiuntur: & apud Terẽtium itidem Glycerium potius quàm Glycerion, & Phanium quàm Phanion: licet apud eundem Philotion nõ Philotium habeāt illa ipſa exemplaria quæ Glycerium & Phanium habent. Ecquod verò tam craſſo errori patrocinium inueniri poteſt? Primùm, ſi dicant ſe ex iſtọ verſu, *Adhuc recenti tepet Erotion buſto*, colligere non potuiſſe, an per o, an per ω ſcriberetur: at ex hoc altero colligere potuerunt,

Pallida nec nigras horreſcat Erotion vmbras.

Et ex quodam alio, vbi itidem tres poſtremæ huius nominis ſyllabę dactylũ efficiũt: quum tamen eundem ibi quoque in declinatione errorẽ admiſerint. Deinde quum de puella loqui viderent, quomodo declinationem eius nomini accõmodare volebant, quam virorum nominibus peculiarem eſſe ne pueri quidam ignorant? Nec verò tã multa de hoc errore verba feciſſem,

Digitized by Google

(interim tamen de diminutiuis non inutilia lectori, vt ſpero, futura differens) niſi recentes quoque Martialis editiones, ſplendidiſſimis alioqui titulis ornatas, eodem fœdatas eſſe viderem.

DECLINATIO impariſyllaba tribuitur nomini cui pariſyllaba conuenit, in præcedenti exẽplo (vt cætera quæ circa illud idem peccantur omittam) at in eo quod nunc proponam, pariſyllaba contrà eidatur cui impariſyllaba dãda erat. Quidam enim nomini *Bias* genitiuum dedit non *Biantis*, ſed *Biæ*. *Auſonius* (inquit) *in Biæ ſententiis*. At ſi redeat Auſonius, neget ſe Biæ ſẽtẽtias ſcripſiſſe. Craſſus certè ſimúlque grauis hicquoque eſt error, & qui ſi cum proximè præcedente conferatur, vix ſciri poſſit vter alteri præponderet.

Nec minore errore Italus quidam poeta *Adoni* in dandi caſu protulit ἰσοσυλλάβως, pro *Adonidi* ἀνισοσυλλάβως: in hoc ſuo verſu,

> *Dum Venus extincto flens oſcula figit Adoni.*

Sic & in gignendi caſu, *Adonis* pro *Adonidis* proferre non dubitaſſet: quippe qui eodem modo *Ianthis* pro *Ianthidis* in hoc ſuo verſu dixerit,

Digitized by Google

Lux mea luce meæ caræ depẽdet Ianthis.
Fortaſſe tamen tolerabilior genitiuus hic quàm ille datiuus iudicetur: ſed ego ne hoc quidem vti velim.

Idem erroris genus cõmittitur & in ablatiuo. vt *De Adoni*, *De Ianthi*: pro *De Adonide*, *De Ianthide*. Sic Eraſmus, *De clemati AEgyptia*, pro *De clematide AEgyptia*.

Vereor autem ne peccare dicendi ſint (& quidem planè contrario modo) ii quoque qui *Adonidem*, *Paridẽ*, *Daphnidem*, *Alexidem*, *Theognidem*, *Hyagnidem*, *Eupolidem*, (vt cætera id genus omittam) dicunt, non autem *Adonin*, *Parin*, *Daphnin*, *Alexin*, *Theognin*, *Hyagnin*, *Eupolin*. Sed vereor viciſſim ne, ſi reprehendendos dixerim qui his accuſatiuis vtuntur, nonnulli ex doctioribus quoq; in me inſurgãt: ideóque meam de hac re ſententiam ſuſpendam, & eos mecum ad hanc grammaticã diſquiſitionem vocabo. Sed ita ſuſpendam, vt interim multo tutius eſſe affirmem, Adonin, Parin, & cætera itidem ἰσοσυλλάβως efferre. Annon verò mirum hoc eſt, ſiquis *Phalaridem* dixerit, nouus hic & inſolens multorum auribus ſonus accidet: ab accuſatiuo autem Paridem tantum abeſt vt abhorreant, vt ſiquis rectè dici neget, non ſolùm noua ſed ſtulta

etiam fortaſſis hæc reprehenſio eorum iudicio futura ſit. Quid? ánnō genitiuus eſt Paridis? dicent. Fateor: ſed & Phalaridis genitiuus eſt nominis Phalaris: & tamen Phalaridē reſpuere videtur aures. Sic & reliquorū quæ dixi genitiui in DIS deſinunt, vix tamē (ac ne vix quidē fortaſſis) eorū accuſatiuū in DEM reperias apud vllū ex iis ſcriptoribus, quorum teſtimonium ἀξιόπιστον habendum eſt. Age verò (addēt iidem) quum Ἀδώνιδα, Πάριδα. Δάφνιδα, Ἀλέξιδα, Θύρσιδα, Θεόγνιδα, Ὑάγνιδα, Εὐπόλιδα, Στράτιδα, Τοξάριδα, Βουσίριδα, Ὀσίριδα dicant Græci, quidni Latina terminatione hæc ipſa nomina veſtientes, Adonidē, Paridē, Daphnidem, Alexidem, Thyrſidem, Theognidem, Hyagnidem, Eupolidem, Stratidem, Toxaridem, Buſiridem, Oſiridem dicemus? Sed quicunq; hoc obiicient, ſciāt ſe τὸ ζητούμενον ἁρπάζειν. Nam hoc quoque in dubium voco, an rectè Græci grammatici illos accuſatiuos libris ſuis intulerint: quibus certè & accuſatiuum Φαλάριδα, & quemuis alium id genus addi neceſſe erit. Potius certè accuſatiuo pariſyllabo contenti eſſe debebant, Ἄδωνιν, Πάριν, Δάφνιν, &c. Nā Ἄδωνιν quidem & Πάριν, paſſim, Ἀδώνιδα autem & Πάριδα, non item me legere memini.

quanuis Palladas Πάριδας Anthologiæ Epigr. lib. 2, dixerit. Ac quum hoc ſaltem fatendum ſit, accuſatiui pariſyllabi in ιν, certiorẽ eſſe vſum quàm alterius, miror quoſdã grammaticos non huic ſed alteri priorem locũ dediſſe: dicentes, Ἀδώνιδα, vel Ἄδωνιν: & Πάριδα, vel Πάριν. Equidem ſicut apud Græcos tam poetas quàm ſolutæ orationis ſcriptores, ita & apud Latinos ſæpe occurrit accuſatiuus Parin: alter autem niſi oculos meos ad hunc vſque diem fugerit, nunc certè memoriam meam fugit. Ideóque parum me mouet quidam locus epiſtolæ ad Octauium, quæ Ciceroni olim adſcripta falſò fuit. nõ ſolùm enim dubia eſt eius qui eam ſcripſit autoritas (quum illa declamatorium quiddam habeat) ſed ne de fide quidem exemplarium conſtat. Pluralem autem illum accuſatiuum, quem Anthologię epigr. lib. 2, extare dixi, ſi grammatici arripiant, vt eum mihi opponant: primùm reſpondebo id eſſe, aduerſarium ipſum iudicem conſtituere. Conſtat enim Palladam eſſe ex illorum numero aduerſus quos hæc ſuſcepta eſt diſputatio: id eſt, eſſe grammaticum. Deinde quæri poteſt an aliter in plurali dici potuerit quàm Πάριδας. quòd ſi etiã dici aliter potuerit, videndum an eiuſmodi ſono qui tam

bene verſum impleret.

Et quoniam in lubrico me verſari loco non ignoro, ne ipſemet labar, in eo quòd ta lem de aliorum lapſu opinionem conceperim: non negabo poſſe illius accuſatiui exemplum alicubi inueniri, licet (vt à me paulo antè dictum eſt) vel oculos meos adhuc fugerit, vel certè memoriam nunc fugiat. Eo tamen vſque progrediar, vt dicam multo tutius & certius eſſe accuſatiuis, Ἄδωνιν, Δάφνιν, Πάριν, cæteriſque itidem vti, quàm Ἀδώνιδα, Δάφνιδα, Πάριδα dicere.

Quòd ſi quis me roget cur accuſatiuus iſte in ΙΔΑ in vſu non fuerit, aut certè multo minus, quum tamen analogiæ conſentaneus eſſe videatur: poſſim quidem hãc quæſtionem, vt quam minimè ſoluere cogar, procul reiicere: poſſim etiam eam nec reiiciendo, nec ſoluendo omnino, dicere Atticis itidem terminationem in ΔΑ minus pla cuiſſe, quum Οἰδίπουν maluerunt quàm Οἰδίποδα dicere, vt quidã tradunt: ſed quod lectori magis ſatisfaciat, afferre poſſe mihi videor. Suſpicor enim alteram illam terminationem in ΙΔΑ Græcos fœmininis nominibus propriis integram maluiſſe relinquere, dicentes, Θέτιδα, Δώριδα, Φύλλιδα, Ἀμαρύλλιδα, Φιλαίνιδα, Θαΐδα: ſicut & apud

Maronem Phyllida & Amaryllida nomina mulierũ eſſe videmus: & Latinè Phyllidem quoq; & Amaryllidẽ dici poſſe, ſicut Thetidem, Doridem, Philęnidem, certiſſimũ eſt. Neque tamen alteram terminationẽ à quibuſdã quæ ſunt huius ordinis excluſã fuiſſe dico: quum Θέτιν frequẽter, apud poetas præſertim, occurrat: & Ἶσιν magno in vſu eſſe ſciamus. Atque hoc tandẽ eſt quod hac de re ſuſpicari poſſum. Faciet quidem certè mea hæc ſuſpicio, qualiſcunque eſt, vt non facilè vlla aduerſus illam meam obſeruationem teſtimonia, niſi extra omnem reprehenſionis aleam poſita, admittam: præſertim quum nõnulli vtriuſque linguæ ſcriptores in quibuſdam peccaſſe exiſtimentur quę non tam curioſa obſeruatione opus habuiſſe videntur.

IN DECLINATIONE peccaſſe arbitror quendam magni nominis virũ, quũ, verſu ita poſcente, *Calypſona* auſus eſt dicere. Certè ſi *Calypſonem* dixiſſet, ita illam declinationẽ tueri potuiſſet, vt reſpõderet ſe voluiſſe ἀρχαΐζειν. Priſcis enim Latinis hũc accuſatiuũ Calypſonem in vſu fuiſſe ex Fabio diſcimus. *Mihi autem* (inquit, lib. 1) *placet Latinam rationem ſequi quouſque patitur decor. Neq; enim iã Calypſonem dixerim,*

vt Iunonem. quanquam ſequutus antiquos C. Cæſar vtitur hac ratione declinandi. ſed autoritatem conſuetudo ſuperauit. In cæteris quæ poterunt vtroque modo non indecenter efferri, qui Græcam figuram ſequi malet, non Latinè quidem, ſed citra reprehenſionem loquetur. Si igitur & ille Calypſonem dixiſſet, ἀρχαϊσμὸν ſibi, ſicut & C. Cæſari placuiſſe, reſpondere potuiſſet, declinando Calypſo, eodem modo quo Iuno. Nunc verò quomodo Calypſona efferre potuit, vtens Græco accuſatiuo cui nullus nominatiuꝰ ἀνάλογος reperitur? Is enim fuerit Καλυψών. quod vocabulum nondum fando auditum eſſe puto, nihilo magis quàm Διδὼν, Σαπφὼν, Κλωθών, Κλειὼν, pro Διδὼ, Σαπφὼ, Κλωθὼ, Κλειώ. Nam Athona quidem legimus, ſed tanquam ab Ἄθων. vt omittam, nec alterum eius nominatiuũ, qui paſſim vſitatus eſt, in ω, ſed in ως, terminationẽ ſuam habere. Iam verò vt ille Calypſona auſus eſt dicere, Græco quidem accuſatiuo, ſed cui ἀνάλογος nominatiuus nõ extat, ita quidam viciſſim Græcum nominatiuum Latinæ voci affingẽs dixit *Iunon*. Sed futurum credidit fortaſſis vt Echo (quæ itidem Echô ab eo dici potuit) hunc nominatiuũ excuſaret. Eius enim ſono vt ſeruiretur, dictum fuit

Iunon,

Iunon, hoc in verſu,

Dic, dea te tenet hoc incluſam marmore Iunon?

Reſpōdens enim Echo vtitur particula *Nō*, quæ non itidem locum habuiſſet poſt nominatiuum *Iuno*. Hoc tamen eſt lingua Græca nō vti, ſed abuti: vel potius linguam Græcam ludos facere.

Nonnulli verò, & ii quidem non pauci, ablatiuos illorum Græcorum nominum in ω terminatorū, ſimiles nominatiuo in Latina lingua faciūt: *Sappho* in ablatiuo dicentes: vt *Autore Sappho*: Sic *Clio*, *Erato*. vt, *Herodotus in Clio commemorat*: vel *in Erato*. Atqui *Sapphone*, *Clione*, *Eratone* dicēdum eſt, eodē modo quo diceretur Didone ἀναλόγως genitiuo Didonis. *Antiquiſſimi tamen* (inquit Priſcianus) *& Græca in o productam deſinentia per hanc declinationem proferebant: vt Sappho, Sapphonis, Dido, Didonis*. Idémque & alii teſtantur, ex quibus eſt Fabius, in loco quem paulo antè attuli: ſed ita vt ea vti nolit. Atqui nō video à qua alia declinatione & datiuum & ablatiuum ſumere poſſimus. nam Græca ſuppeditat quidem nobis genitiuum Didus, Sapphus: & accuſatiuum Dido (pro quo & Didun à priſcis quibuſdam dictum fuit) Sappho: ſicut &

Digitized by Google

vocatiuũ:ſed non itidem datiuum & ablatiuum ſuppeditare nobis poteſt.

At de illo qui *baltea* auſus eſt ſcribere, quid dicemus? Nónne multo etiam magis Græca lingua eum abuti, eámque ludificari? Horreſco referens,

Baltea Priamides, rigidũ Telamonius enſẽ,
Inſtrumenta ſuæ vidit vterque necis.

Quibus verſibus exprimuntur hi Græci, ex Anthol. epigr. lib. 3,

Ἕκτωρ γὰρ ζωστῆρα λαβὼν, ξίφος ἔμπαλι δῶκεν.
Τὴν δὲ χάριν δώρων πείρασαν ἐν θανάτῳ.

Nempe vt *baltea* quis probare poſſit, ſicut Orphea, perſuadendum ei eſt βαλτεὺς Græcum eſſe ſicut ὀρφεύς. At cui perſuaderi tandem hoc poterit? Atque in alio certè multo minus talẽ abuſum mirari deberem⁹ quàm in eo à quo profectus eſt: quippe qui cõtrà, quum non ſolùm legum, ſed Græcæ etiam linguæ & peritus & amator eſſet, legitimi vſus huius aſſertor vindéxq; eſſe debuerit. Profectus eſt enim ab Andrea Alciato, cuius lucubrationibus quãtum & iuris ſcientia & literæ humaniores debeãt, neminem latet. Ideóque lubenter eius nomini peperciſſem (ſicut aliorum multorum nominibus parco) ſed è re lectorũ eſſe putaui, noſſe talem

Digitized by Google

à tanto viro errorem eſſe commiſſum, vt eo cautiores redderentur. Placuit autem & Græcum quẽ interpretatus eſt verſum proferre (præterquam quòd aliunde quoque notiſſima eſt hæc hiſtoria) vt ſiquod ex pluralis vſu effugium quæreretur, id præcluderetur. Siquis enim, quum hoc ita ſit, eum hîc plurali pro ſingulari vſum eſſe contenderet (quoniam hoc nomen in plurali numero è genere maſculino ad neutrũ tranſit, vt in quibuſdam Græcis idem fieri videmus) eum excuſare volendo, grauius accuſaret. quoniam hominis eſſet planè iudicio carẽtis, pluralem pro ſingulari eiuſmodi in loco vſurpare, & ignorãtis vbi poetæ id ſibi permittant. Alius verò quidam *balteon* dixit (nimirum Vrſinus Velius, multis meo iudicio poetis anteferendus, quibus poſtponitur) hoc in verſu,

Balteon abripui, Thraciſq; armẽta cecidi.

Sed ne hunc quidem accuſatiuum linguæ Latinæ leges admittunt, quum vox iſta Latina ſit, non Græca. Nam ſi Balteos Græcè diceretur, tum certè liberum eſſet vel Balteon, terminationem Græcam retinendo, vel Balteum, tanquam à nominatiuo Latino Balteus, dicere: at quum Latinũ prorſus eſſe vocabulum non ignoraret, mirum

Digitized by Google

eſt eũ terminatione Græca veſtire illud auſum fuiſſe. Neque tamen ſi Græcum eſſet nomen illud, protinus & *baltea* cum Alciato & *balteon* cum Vrſino Velio dicere fas eſſet: quanuis Naſo & *Orphea* & *Orpheon* dixerit. Nam Orphea quidem dixit tanquam ab Orphεὺs, analogiam ſequẽs, at Orpheõ non item: in poematio in Ibin,

Diripiántq; tuos inſanis vnguibus artus
Strymoniæ matres, Orpheon eſſe ratæ.

Sed nimirum quemadmodũ Latini quum Orpheũ dicunt, terminatione Latina Græcum verbum veſtiunt, ita viciſſim illam terminationem in EVM Latinam mutare Naſonẽ voluiſſe arbitror in Grçcam EON: ídque tamen non tanquam nulla licentia vtentem: vtpote non habita ratione declinationis quæ diuerſa eſſet ab ea in qua id fieri ſoleret. Sic autẽ Pentheon, Peleon, Theſeon, pro Penthea, Pelea, Theſea, dici poſſet.

IN PATRONYMICIS nominibus ſicut occultior, ita etiam venia dignior eſſe videtur error. quum videlicet à nominatiuis, cuiuſmodi ſunt hi, *Anchiſiades*, *Laertiades*, *Pheretiades*, item *Pelides*, *Atrides*, *Alcides*, fiũt genitiui *Anchiſiadis*, *Laertiadis* &c. *pro Anchiſiadæ*, *Laertiadæ*. Sed in tribus illis prioribus & aliis itidem in IADES deſi-

Digitized by Google

nentibus plures quàm in cæteris labi animaduerti. Atque illi me quoque in errorem traxerant (neque enim & ipſe meũ hîc peccatum fateri erubeſcã)quum in epigrãmate præfigẽdo editioni qua primus Anacreontis verſuum reliquias luce donaui, ſcripſiſſem,

--hoc conſtat, cantibus iſtis

Sæpe Pheratiadis perſonuiſſe domum.

At verò primitiua, *Anchiſes, Laertes, Oreſtes, Thyeſtes, Aceſtes*, habent quidem genitiuos in AE itidem, *Anchiſæ, Laertæ, Thyeſtæ, Aceſtæ:* ſed ita vt altera quoque in IS terminatio defendi exemplis poſſit, ſicut & datiuus in I. Virgilium quidem certè genitiuo Anchiſæ paſſim vti videmus, itidémque Aceſtæ proferre, necnon Achatæ. Eodémque modo Thyeſtæ & Oreſtæ apud alios occurrunt. Sed Thyeſtis quoque & Oreſtis (ſicut Priſcianus Aceſtis quoque & Anchiſis poſſe dici tradit) in vſu aliquo eſſe videmus. Naſo quidem certè(ſiqua eius exemplaribus fides) Oreſtis itidémque Oreſti lubentius quàm Oreſtæ dixit.

E DECLINATIONE autem prima haud ſcio an rectè ad ſecundam transferantur quædam eorum quæ ex verbo ἄρχω per compoſitionem facta ſunt. vt *Tetrarchus* pro *Tetrarcha:* & *Patriarchus*, pro *Patriar-*

Digitized by Google

cha. Fateor enim Trierarchus apud Cicero-
nem legi: ſed reſpődeo eſſe à Gręco *τριήραρ-
χος*. quo etiam modo efferuntur alia. Ne-
que ſum neſcius quædam vtranque termi-
nationem habere, vt *ἑκατόνταρχος* & *ἑκατον-
τάρχης*. atque adeò non illud *τριήραρχος* ſo-
lùm, ſed etiã *τριηράρχης* inueniri. Verùm quũ
vſus hac in re dominetur, nec omnia vtran-
que terminationem habere comperiantur,
nemini autor fuerim vt nouè *Tetrarchus*
pro *Tetrarcha* & *Patriarchus* pro *Patriar-
cha* dicat, donec itidem in *τέτραρχος* & *πα-
τριάρχος*, pro *τετράρχης* & *πατριάρχης*, habeat
quos ſequatur. Sed & tum quoque fortaſſis
auribus conſulendum eſſet, quas interdum
huiuſmodi nouitas minimè neceſſaria of-
fendit. Verùm alio plerique ſunt ingenio
præditi, qui ex aliqua ſermonis nouitate dũ
gloriolam captant, præterquam quòd auri-
bus ſunt graues, riſum etiam potius quàm
laudem vllam mereri iudicantur.

CONTRA è ſecunda ad primam quæ-
dam perperam transferri animaduerti, ſi-
mul etiam mutato genere: & quidem in iis
quæ alioqui vtraque declinatione & vtro-
que genere, ſed diuerſa ſignificatione, effe-
runtur. Ex iis eſt vocabulum hoc ſeculo fi-
ctum, ſed omnium conſenſu receptum, *ty-*

Digitized by Google

pographia. Hac enim voce abuti illos dico qui typographicã officinã ea declarare volũt, & *typographeũ*, τυπογραφεῖον, debere dici.

QVENDAM præterea circa declinationem errorem obſeruaui, pręcedentibus minimè ſimilem, & qui fortaſſe in terminatione potius conſiſtere dicendus ſit. vbi nimirum pro nominatiuo declinationis Græcæ ponitur nominatiuus declinationis Latinæ (id eſt, declinationi Latinæ cõueniens) in quopiam Græco nomine. vt *Phileta* pro *Philetas*. Cuiuſmodi lapſus Eraſmo familiares ſunt. Neque enim eum conſultò hũc ἀρχαϊσμὸν affectaſſe putandum eſt, vt Phileta, ſicut poeta, pro Philetas, & alia nonnulla itidem diceret. Cuius archaiſmi cum alii meminerunt, tum verò Fabius. Viciſſim autem genitiuos *Antiphontis* & *Demiphontis* exiſtimari occupaſſe declinationem Græcam pro Latina, docebo in capite de terminatione.

PECCATVM præcedenti planè contrariũ admittunt, qui nominibus propriis tertiæ declinationis pro O ſolo dant ON, more Græco, in vltima ſyllaba. id eſt, qui *Dion* pro *Dio*, *Phocion* pro *Phocio*, & alia itidem ſcribunt. Verùm de hoc fuſius à me diſſeretur in capite de terminatione.

De quibuſdam nominibus Græcis in quorum numero erratur. CAP. III.

DVORVM nominũ in ſuperioribus memini, in quibus circa numerum, genus & declinationem, erratur: ſed ita vt præcipuus ſit primus ille error. Ea nomina ſunt *Biblia* & *Chronica*: quæ quanuis in vulgi tantùm ore eſſe putentur, non dubium eſt tamen quin & aliis excidant qui minimè in ordine illo ponendi ſunt, ob Græci ſermonis ignorationem. Lingua certè Gallica vtrunque erratum fouet, dum ipſa itidem dicit *la Bible*, & *la Chronique*: alioqui hoc poſterius interdum & in plurali efferens. Quanuis autem eodem in vtroque peccetur modo, non eiuſdem tamen ſunt naturę. Nam χρονικὰ nomẽ eſt adiectiuum, cum quo ſubaudiendum eſt aliquod ſubſtantiuum, nimirũ συγγράμματα, aut aliud huiuſmodi. Sed ex iis eſt adiectiuis quæ ſubſtantiuorum locum obtinere vidétur, dum ſubſtantiuum omittitur. veluti quum dicitur χειρόγραφον, vel αὐτόγραφον. hæc enim quum pro ſubſtantiuis haberi poſſint, accedente tamẽ ſubſtãtiuo nomine γράμμα,

aut eiuſmodi quopiam, ſuã adiectiuorum naturam reſumunt. Alterum autem nomen βιβλία ſubſtantiuum eſt, nihílque cum eo ſubaudiendum relinquitur: ſed quæ continent Chriſtianis traditam doctrinam ſcripta, κατ᾽ ἐξοχὴν appellãtur βιβλία, id eſt Libri. vel potius τὰ βιβλία, perinde ac ſi diceretur τὰ ἅγια βιβλία, vel τὰ ἱερὰ βιβλία. Sunt verò & qui vocẽt τὰ τῶν ἱερῶν γραφῶν βιβλία. Eodémq; modo γραφὴ vel γραφαὶ de iiſdẽ dicitur, pro ἁγία vel ἱερὰ γραφὴ, & ἁγίαι vel ἱεραὶ γραφαί. Quinetiam compoſita voce ἁγιόγραφα dicta fuerunt illa ſcripta, ſubaudiendo vel βιβλία vel συγγράμματα. Atque hæc in eorum gratiam qui Græcæ linguæ ſunt rudes, à me dicta putentur: ne in hoc meo libello nihil ſibi peculiare habere queri poſſint.

VT AVTEM nunc ad eos quoque qui Græci ſermonis peritiam conſequuti ſunt, ſermonem cõuertam, eos mecum perpendere velim ánnon Latinæ linguæ ſcriptores plurali numero in neutro genere vti maluerint vbi nos ſingulari in fœminino potius vtimur. id eſt, ánnon ſæpe *grammatica* (τὰ γραμματικά) *rhetorica* (τὰ ῥητορικά) *dialectica* (τὰ διαλεκτικά) *phyſica* (τὰ φυσικά) *dixerint, vbi nos grammatice, rhetorice, dia-*

lectice, *phyſice*, dicimus: quidam verò & per a, *grammatica*, *rhetorica*, *dialectica*, *phyſica*, nimirum declinantes, *grammatica*, *grammaticæ*: pro *grammatice*, *grammatices*: itidémque in cæteris. Cic. De oratore, lib. 2, *Omnia fere quæ ſunt concluſa nunc artibus, diſperſa & diſsipata quondam fuerunt: vt in muſicis, numeri, & voces, & modi: in geometria, lineamenta, formæ, interualla, magnitudines: in aſtrologia, cæli cõuerſio, ortus, obitus motúſque ſiderum: in grammaticis, poetarum pertractatio, hiſtoriarum cognitio, verborum interpretatio, pronuntiandi quidã ſonus.* Hìc videmus Ciceronem maluiſſe dicere neutro plurali *grammaticis* & *muſicis* quàm grammatice & muſice, ſeu grammatica & muſica. Sic & Terentius Eunucho,

-Fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis.

Phyſica quoque eodem modo Cicero dixit, in Oratore, *Ne phyſicorum quidem ignarum oratorem eſſe volo.* Idem De finibus lib. 1, *In phyſicis, quibus maximè gloriatur, totus eſt alienus Epicurus.* Fabius certè *grammaticis* eodem modo quo Cicero, dixiſſe videtur lib. 1, cap. 5, in ipſo initio, *Primus in eo qui legendi ſcribendíque adeptus erit facultatem, grammaticis eſt locus.* Solet tamen ita expo-

ni locus ille quaſi *grammaticis* ſit à nominatiuo grammatici, vt de iis intelligatur qui docent grãmatica: *τὰ γραμματικά*. Et quod ſequitur, *Nec refert, de Græco an de Latino loquar. quanquam Græcum eſſe priorem placet:* de grammatico itidem intelligunt: quaſi à plurali ad ſingularem tranſeat: at ego de ſermone Græco & Latino loqui eum credi derim. Nimirum Gręci quoque *τὰ γραμματικὰ, τὰ ῥητορικὰ, τὰ διαλεκτικὰ, τὰ φυσικὰ, τὰ μουσικὰ*, lubenter dicebant. Agathias Anthol. Epigr. lib. 2,

Γητήρ τις ἐμοὶ τὸν ἑὸν φίλον υἱὸν ἔπεμψεν,
Ὥστε μαθεῖν παρ' ἐμοὶ ταῦτα τὰ γραμματικά.

Neque tamen hæc ita dico quaſi & nominibus Grammatice, Rhetorice, Dialectice, aliíſque huiuſmodi nullus ſit apud Latinos locus: vel adiectiuis adiunctum habẽtibus ſubſtantiuum (appellando videlicet artem grammaticam, artem rhetoricam, artẽ dialecticam) ſed vt admoniti à me lectores, eum quem dixi pluralis adiectiui in neutro genere vſum obſeruent.

Digitized by Google

De nominibus Græcis in quorum terminatione erratur. CAP. IIII.

PROXIME præcedente capite, quo agitur de declinatione, includere ea nolui nomina in quorum terminatione tantùm peccatur, ſine vlla declinationis mutatione: ſed hunc in locum reſeruanda exiſtimaui. Nunc igitur de hoc quoque monendi ſunt mihi lectores, quum omnium propemodũ cõſenſu dicatur & ſcribatur, *Dion*, *Phocion*, *Bion*, *Matron*, *Acron*, *Thymoleon*, (vel *Timoleon*, aliud ſequendo etymum) videri tamen ſcribendũ *Dio*, *Phocio*, *Bio*, *Matro*, *Acro*, *Thymoleo*, itidémque in cæteris huiuſmodi. Quid dico, videri ſcribendum? Imò verò hanc eſſe veram & genuinã apud Latinos terminationem, tam certum eſſe puto, quàm alteram illam, eſſe Græcorum conſtat. Iampridem certè Fabius tradidit, vt Palæmo, ſic quoque Telamo & Plato Latinè dici, veteribus placuiſſe, lib. 1, cap. 5. Vbi tamen aliud quoque ab iiſdem receptum fuiſſe in Græcarum vocum vſu tradit, quod non item locũ habere poſſe (quoniam iam tũ obſoleuerat) fateor. Eius verba

ſunt hæc, *Quinetiam laudet virtutẽ eorum qui potentiorẽ facere linguam Latinam ſtudebant, nec alienis egere inſtitutis fatebantur. Inde Caſtôrem media ſyllaba producta pronuntiarunt: quia hoc noſtris nominibus accidebat, quorum prima poſitio in eaſdem quas Caſtor literas exit. Et vt Palæmo, ſic Telamo & Plato (nam ſic eum Cicero quoque appellat) dicerẽtur, retinuerunt: quia Latinũ quod o & n literis finiretur, non reperiebant.* Neq; interim inficior, colligi ex hoc Fabii loco, fuiſſe quibus terminationem Grçcam retinere placeret. Ac quanũis in eodem ordine duo illa ponere videatur, minimè tamen exiſtimandum eſt ab eo ſimul referri tanquam eadem ſit vtriuſque ratio, ſed tantùm vt eodem pertinentia: quòd nimirum vtroque pariter declaretur illorum ſtudium linguam Latinã potentiorẽ efficiẽdi. Nam Ciceronẽ quoque nominatiuo Plato fuiſſe vſum ipſemet teſtatur: at verò *Caſtôrem* aut *Neſtôrem, Hectôrem* media ſyllaba producta, tantum abeſt vt apud Ciceronẽ aut alium quempiam eiuſdem ſeculi reperiamus, vt à Varrone etiam hanc pronuntiationem pro obſoleta haberi videamus. Eius enim meminit lib I X, De lingua Latina, *Hæc primò omnes qui ſoluta oratione loquun-*

tur, dicebant, vt Quæſtorẽ, Prætorem, ſic Hectorem, Neſtorem. Itaq; *Ennius* &c. Idem lib. VII, *Item ſecundum illorum rationem debemus ſecundis ſyllabis lõgis dicere Hectorem, Neſtorem. eſt enim vt Quæſtor, Prætor, Neſtor, Hector.* Equidẽ recentiores Græci par pari priſcis Latinis hac in re dici poſſunt retuliſſe. Quemadmodum enim veteres Latini nolebant quicquam priuilegii nominibus Græcis in pronuntiatione & ſcriptura tribuere, ſed ſicut eodem modo quo Latina declinabantur, ſic etiam ſimiliter pronuntiari & ſcribi: ita poſtremi temporis Græci quum Latina nomina, etiã appellatiua, ſuis immiſcerent, id ita faciebant vt in iis ſcribẽdis, ſuorum, id eſt Græcorum, conſuetudini ſeruirent: adeò vt non κοιαίστωρα ſed κοιαίστορα ſcribere ſolerẽt. Quanuis enim in Iuſtiniani Nouellis κοιαίστωρα & πραίτωρα mea editio habeat, & μοδεράτωρα, aliáque nonnulla itidem: κοιαίστορα tamen in multis manuſcriptis, & πραίτορα, item κουράτορα & μοδεράτορα, extare ſciendum eſt. Sic ἐμανκιπατιόνος & ἀκτιόνας, Nouella LXXXI. Eodẽ modo in Coſtitutionibus nuper à me editis in libro qui Iuris orientalis nomen præfert, προκουράτορες non προκουράτωρες, habet exemplar accuratiſſimè

alioqui ſcriptum: ὁμοίως ἤρεσεν ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται, ἢ προκουράτορες. Hac igitur in ſcriptura par pari Latinis illis refertur, vti dixi.

Verùm vt ad nominatiuos illos, id eſt ad illam nominatiuorum terminationem, redeam, in o, non in ON: illam potius quàm hanc, multis ſcriptoribus Latinis, qui priſcis poſteriores fuerunt, placuiſſe videremus, ſi eorum αὐτόγραφα haberemus. Atque hoc magis etiam perſuaſum quàm antea habui ex quo in quandam AEmylii Probi editionem typographicam incidi, quæ ante multos annos prodiit. In ea enim ita ſcripta eiuſmodi nomina inueni. Chariſius quoque, inter grammaticos non poſtremus, talem terminationem non aliter quàm controuerſia carentem affert: idémque declinationẽ Latinã in iis magis probat, vt aliquanto pòſt docebo. Apud illum certè legimus itidem Memno & Sino, non Memnon & Sinon. Eſt tamen bis in hoc ipſo nomine terminatione iſta vſus Maro, cogente etiã metri lege. At verò Antipho & Demipho, quæ apud eundẽ grãmaticum inueniuntur, minus aurib⁹ noſtris eſſe noua debẽt, vel ob talem Terentii vſum. Apud eũ enim Antipho & Demipho, & Cteſipho (ſicut Crito,

Digitized by Google

Simo) nō Antiphon & Demiphon & Cteſiphon legi, nemo eſt qui meminiſſe non poſſit. His autem ſimile eſſet Xenopho, ſed neſcio quomodo maior quædam in hoc nomine eſſe videtur terminationis inſolentia, & à qua aures magis abhorreant. Atque adeo nec Antipho ſed Antiphon apud Fabium extat, verùm valde dubia exemplarium fide. Quæri autem poteſt an Latinorū ſcriptorum auribus neſcio quid ſcrupuli, ſicut & noſtris, hæc terminatio in certis, quibuſdam nominibus Græcis iniiceret: vt Parmeno quidem (exempli gratia) Thraſo, Gnatho, & alia quædam audacter diceret: at verò Agamemno & Iaſo aliáq; nōnulla vix dicere auderent. Ego certè aliud omnino ſentio, nimirum eos qui terminationē Latinam Græcæ præferebant, ea in quibuſlibet vſos fuiſſe. Nam ad Agamemno quod attinet, cur de eo dubitemus, quum Memno apud Chariſium habere nos docuerim? Atque vt ab hoc compoſito ad aliud veniam, quid hoc ſibi vult, quum Leo dicamus, non Leon, tamen Thymoleo non dicere, ſed Thymoleon? Quòd ſi & ſimplex cum ſimplici conferre oportet, cur Parmeno quidem nemo reiiciet, at Parmenio reſpuetur? Quòd ſi Parmenio admittetur, cur Phili-

ſtio;

ſtio, Hephæſtio, non magis nobis placebunt quàm Græcam terminationem in Latino ſermone retinentia, Philiſtion & Hephæſtion?

Quod autem videmus poetas illa terminatione Græca libenter vti, primùm quidẽ inde fieri videtur quòd interdum ne ſtare quidem eorũ verſus ſine eius auxilio poſſit: (vt de nomine Sinon apud Maronem paulo antè dixi) deinde verò & quòd retinendi in talibus ſermonis Græci maius illis ſtudium quàm ſolutæ orationis ſcriptoribus fuerit. Apud eos enim legimus genitiuum Androgeω, pro Androgei: item genitiuum Daphnidos pro Daphnidis, ſi Valerio Probo credimus, hanc eſſe germanam lectionem dicenti in iſto Maronis verſu,

Aut hîc ad veteres fagos, quũ Daphnidos arcum Fregiſti.

Datiuum item: vt Orpheι pro Orpheo,

Orpheι Calliopea, Lino formoſus Apollo.

Accuſatiuum autem Græcum multo etiam frequentius, Orphea, & huic ſimiles, Theſea, Penthea, Euryſthea. Quod etiam magis mirari quis debeat, in iis quoq; locis aliquando quibus Latinus adhiberi poterat: vt hîc, *Nec tantùm Rhodope miratur & Iſmarus Orphea*. Non minus enim Latinum

quàm Græcum accuſatiuum admittere verſus poterat. Neque verò huiuſmodi tãtùm accuſatiuos à Græcis mutuati ſunt(qui certè ne ſolutæ quidẽ orationi prorſus ignoti fuerunt: quum Periclea, apud Fabiũ, Idomenea & Pythoclea apud Senecam legamus: atque adeò ſe Piræea dixiſſe fateatur Cicero, cuius locum afferam vbi de vocis huius ſcriptura diſſeram)ſed & aliarum declinationum: veluti quũ Phyllida & Amaryllida, pro Phyllidem & Amaryllidem, quum Amathunta pro Amathuntẽ dixerunt. Quòd ſi cũ Valerio Probo nõ ſolùm Daphnidos pro Daphnidis, ſed etiã Iſmaros pro Iſmarus, & Mnaſylos pro Mnaſylus, aliáque itidẽ terminatione Græca apud Maronẽ legamus, multo etiã maiora illius ſtudii quod dixi teſtimonia habebimus. Quæ quum ita ſint, non eſt quòd quiſquã iis quæ à me de terminatione illa nominũ, Dio, Bio, Phocio, & ſimilium, dicta fuerunt, poetarum autoritatem opponat. Quibus verbis huic quæſtioni finem imponẽdum eſſe cenſeo, vt de genitiui declinatione, ſicut pollicitus ſum, diſſerã.

De genitiui igitur declinatione dicturus, à Chariſii verbis initium ſumam. *Antipho quoque & Demipho ſimiliter declinantur, Huius Antiphonis, Demiphonis: non, vt qui-*

Digitized by Google

dam, Antiphontis & Demiphontis, Græca declinatione. Hæc ille: cui aſſentitur paſſim Terentius, & quidem nõ in certis quibuſdã editionibus dũtaxat, verùm in quibuſlibet. Eodémque modo Cteſiphonem nõ Cteſiphõtem dicere ſolet. Et tamẽ ſiquis hodie dicat ſcriptã eſſe à Demoſthene orationẽ pro Cteſiphone, attoniti hęrebũt multi qui hoc audient: & erunt fortaſſe qui Κτησιφῶντα ſignificari, vix perſuadere ſibi poterũt. Atque adeò Cicero ipſe in libello De optimo genere oratorum, Cteſiphontis, Cteſiphontem, Cteſiphonte, nõ, Cteſiphonis, Cteſiphonẽ, Cteſiphone, ſcribit. Sic etiam Xenophõtem dicit: at Terentius Xenophonem dixiſſet. dicendũ certè ei hoc non illud fuiſſet, ſi cõſtare ſibi voluiſſet. Vter igitur ſequendus nobis erit? Vtrumuis ſequamur, nullam nos Latinitati iniuriã facturos puto: ſed in comœdia Cteſiphonẽ, ſicut Antiphonẽ & Demiphonem, dicẽdum potius cenſeo, quàm Græca declinatione Cteſiphontem, Antiphontem & Demiphontem. Videntur enim comici nõ veteres tantùm ſed etiam qui illis ſucceſſerunt, quanuis lubẽter Græca vocabula vſurparent, diligenter tamen cauere voluiſſe ne Latinæ linguæ quicquam de ſuo iure (vt ita dicam) decederet, in iis Græcis quæ ad

Digitized by Google

illius vſum & conſuetudinem conformari poterant. Qua de re aliquid & in ſequentibus dicendum erit.

QVVM autem terminationē Latinam Græcæ præferēdam in nominibus illis cenſuerim de quibus modò dictum fuit, nunc contrà in quibuſdam illam huic malè præferri docebo. Atque incipiam ab illo *Phileta* cuius antea mentionem feci. Non dubito enim quin *Phileta* dictum ſit, aut ignoratione aut obliuione Græcæ ſcripturæ, perinde videlicet acſi non Φιλήτας ſed Φιλήτης ſcriberetur: vt Αἰήτης. Nam vt ab Αἰήτης dicitur Latinè AEeta, ſic à Φιλήτης non malè diceretur Phileta. Exemplum autem lectori affero quo cautior in aliis maioris momenti, quæ occurrere poſſent, reddatur. Sed quoniam ſcimus priſcos ſcriptores Latinos, vel potius quoſdam ex priſcis ſcriptoribus, quoduis nominum Græcorum genus in ſyllabam AS exeūtium voluiſſe litera A ſola finire, perinde iam de *Phileta* loquar acſi pro *Philetas* conſultò ſcriptum eſſet. Phileta igitur in nominandi caſu diceretur quidem vt poeta: ſed hanc terminationem Fabium quoque pro obſoleta habuiſſe, ex his eius verbis diſcimus: *Ne in* A *quidem atque* S *literas exire temerè maſculina Græca no-*

mina recto caſu patiebantur. Ideóque & apud Cælium legimus, Pelia cincinnatus: & apud Meſſalam, Bene fecit Euthia. Et apud Ciceronem, Hermagora. Nec miremur quòd ab antiquorum pleriſque AEnea & Anchiſa ſit dictus. Nam ſi vt Mæcenas, Suffenas, Aſprenas, dicerentur, genitiuo caſu non AE *litera, ſed* TIS *ſyllaba terminarentur.* Hæc Fabius: à quo quæ afferuntur exempla priſcæ declinationis, vel potius terminationis (quum declinatio in vtraque ſcriptura eadem maneat) ſuſpecta minimè habeo: vno excepto. Nam quum Ciceronem Hermagora recto caſu itidem ſcripſiſſe tradat, meritò fortaſſe hîc fides exemplarium quibus vſus eſt Fabius, aut certè eorum quibus vtimur, ſuſpecta fuerit: quum Hermagoras in libris De inuentione ab eo nominetur, vt editiones typographicæ vno omnes conſenſu, quas quidem videre mihi contigit, necnon manuſcripti codices, habent. Cur verò Hermagoras quidem dicere noluiſſet Cicero, at Pythagoras dicere non recuſaſſet? Quamobrem vt priſcos Latinos terminatione illa vſos concedam, at de Cicerone nequaquam id mihi perſuaſerim, ſed eum ſui ſeculi conſuetudinem in hac terminatione ſequutum fuiſſe crediderim. Fortaſſis

Digitized by Google

autem abolita fuit priſca illa terminatio, cũ aliis, tum verò hiſce duabus de cauſis: vt genus maſculinum à fœminino internoſci poſſet, & Græca ſyllabæ quantitas vnà cum terminatione retineri. Qui enim non AEneas & Pelias, ſed AEnea & Pelia dicere volet, vltimam corripiat oportet, eodem modo quo in Latinis nominibus corripitur. Neque poteſt qui terminatione illa in maſculinis vtitur, diſcrimen inter ea & fœminina conſtituere. Comici tamen, ſuum illum morem ſeruantes de quo paulo antè verba feci, à Σωσίας, Πυῤῥίας, Γέτας, Δεμέας, Φαιδρίας, non *Soſias, Byrrhias, Getas, Demeas, Phædrias*, ſed *Soſia, Byrrhia* (pro Pyrrhia) *Geta, Demea, Phædria*, ſcripſerunt. At verò in AS deſinẽtia, ſunt illis fœminarum nomina: vt *Pythias* & *Dorias*. Sed comœdiam aliquid ſibi peculiare habere ſinamus, & eos qui alia poëmatum genera compoſuerunt, vnà cum ſolutæ orationis ſcriptoribus in altera terminatione imitemur: ſiue hæc illis quas attuli rationibus, ſiue aliis nitatur.

Verùm & de accuſatiuo non immeritò quæſtio mouebitur, ſi in huiuſmodi nominibus Græcam in AS terminationem retineamus, an itidem accuſatiuum ſyllaba AN non AM finire neceſſe ſit. Equidem ne hanc

quidem in AM reiici poſſe dixerim: ſic tamen vt qui in primo caſu *Pelias* & *AEneas*, at in quarto *Peliam* & *AEneam* ſcribunt, fateri cogantur ſe parum ſibi conſtare: quum *Peliam* & *AEneam* ſint tanquam à *Pelia* & *AEnea*: vt *Pelian* & *AEnean*, à *Pelias* & *AEneas*. Ideóque non dubium eſt quin Peliam & AEneam (ſicut Soſiam, Byrrhiam, Getam, Demeam, Phædriam) dicturi fuerint comici: at de iis qui terminatione altera nominatiuum efferebant, ἐπέχω. Et quoniam in verſibus certa huius ſcripturæ indicia inuenire poſſumus, non item in ſoluta oratione, dicam quid apud Maronem obſeruarim. Plurimi ſunt in eius poemate loci in quibus lex verſus AEnean poſcit, AEneam omnino repudians: at ex multis in quibus AEneam litera M finitur, aut pauci ſunt aut nulli fortaſſe qui & alteram ſcripturam ſine vlla verſus iniuria non admittãt, vtpote quum ecthlipſi literæ M minimè ſit ei opus. Imò verò vbi eã poſtulat, tunc in adiuncto accuſatiuo huic nomini, potiùs quàm in ipſo, illam fieri animaduerti. vt,

Ingentem AEnean duxit, ſtratíſq; locauit,

potius quàm *AEneam ingentem*, facta eliſione in illo ſubſtantiuo. Sic alibi,

Digitized by Google

Indigetem AEneā ſcis ipſa & ſcire fateris

Deberi cœlo. potius quàm *AEneam indigetem.*

In huiuſmodi ergo locis non habemus vnde ſuſpicemur, eum AEneam potius quàm AEnean ſcripſiſſe, litera N. Contrà verò vbi niſi cum hac terminatione ſtare verſus nequit, eum illa vſum eſſe credamus neceſſe eſt. vt hîc,

Tum verò AEnean auerſum vt cedere Turnus Credidit.

Sunt autem adeò multi qui hanc ſcripturam exigunt, vt in recentioribus quoque editionibus quæ alioqui id diſcrimen obſeruare voluerunt, verſus tamen nonnulli AEneam habeant, qui hanc ſcripturam nullo modo ferre poſſunt. Quę quidem nuper attentius conſideraui quòd in animo haberem (vt nunc quoque habeo) ipſius Maronis poemata cum quibuſdam in ea obſeruationibus, meo typographeo committere. Fortaſſis autem & de accuſatiuo nominis Anchiſes idem dicendum fuerit: ideóque miror cur in iiſdem editionibus AEnean quidem cum N ſcriptum non ſit niſi vbi menſura verſus hanc ſcripturam poſtulat, at Anchiſen, in iis etiam locis, vbi non

minus cum Anchiſem ſtare verſus poteſt, ſcripſerint.

VENIO ad *Penelopa*, *Semela*, & alia id genus, vt de hac quoque terminatione quod ſentio dicam. Primùm quidem non dubito quin priſci qui Pelia quàm Pelias dicere malebant, itidem *Penelopa* & *Semela* potius quàm *Penelope* & *Semele* dicerẽt. Ac quum fuerit comicis maius retinendæ Latinæ terminationis ſtudium quàm cæteris (vt iam duobus diuerſis exẽplis oſtendi) facilè crediderim *Penelopam* apud Plautum genuinam & germanam eſſe ſcripturam. Itidem Horatium *Circæ* non *Circes* ſcripſiſſe hoc in verſu,

Sirenum voces & Circæ pocula noſti,

grammaticus quidam affirmat: extántque qui huic ſcripturæ aſſentiantur codices. Sed etiamſi ita ſcripſerit, non tamen hanc terminationem alteri prætuliſſe crediderim (quũ ablatiuo Circe & accuſatiuo Circen, ſicut genitiuo Penelopes & accuſatiuo Penelopen, alibi vtatur) ſed potius κακόφωνον illud ὁμοιοτέλευτον quod efficitur ex genitiuo *Circes*, præcedente nomine *voces*, vitare voluiſſe. Hoc quidem certè fatendum eſt, nomen *Hecuba* velut quadam prærogatiua ita vſu receptum fuiſſe, vt minus quàm

Digitized by Google

aliud vllum ex eiuſdem claſſis nominibus, illa ſua terminatione Latina videretur offendere. Adeò quidem vt noſtræ etiã aures multo magis his terminationibus, *Hecuba, Hecubæ Hecubam*, quàm iſtis, *Penelopa, Penelopæ, Penelopam*, vel *Semela, Semelæ, Semelam*, aut *Circa, Circæ, Circam*, acquieſcere videãtur. Quid ſi verò ob ſyllabæ mutationem quæ in illo nomine facta fuit, mutãdo *κα* in *cu*, ſimul etiam terminationis mutatio facilius recepta fuit? Fortaſſe tamen & de aliquot aliis quibus nihil tale contigit, idem dici queat. Inter quæ non poſtremum fuerit *Helena*. quanuis potius *Helene*, & *Helenes*, & *Helenen*, apud poetas cum alios tum Naſonem habeamus, vt *Hermione, Hermiones, Hermionen*. Apud Maronem extat quidem genitiuus *Helenæ*, ſi non mentiuntur exemplaria: ſed quum hæc terminatio, etiãſi in genitiuo vitaretur, in datiuo minimè vitari poſſet: ideo fortaſſe & in hoc nomine & in aliis, potius genitiuo Latino quàm nominatiuo aut accuſatiuo datus fuit locus. Atque vt huic diſputationi finem imponam, in quolibet nomine molliorem eſſe Græcæ quàm Latinæ terminationis ſonum exiſtimo: nec tamen eos qui *Penelopa* vel *Semela* dicunt, & obliquos huic nominatiuo conuenientes vſurpant, reprehende-

Digitized by Google

rim (præſertímque in quibuſdam vrbium nominibus, vt in *Theſſalonica* apud Claudianum) ſed tantùm ἀρχαΐζειν dixerim: at verò qui nec *Penelopam* nec *Penelopen*, ſed, duas linguas in vna voce confundentes, *Penelopem* ſcribunt, cum EM, non cum EN, aut AM, eos vt grauiter in terminatione errantes, reprehendendos grauiter eſſe dico. Et tamen apud Fabium eodem modo *muſicem*, non *muſicen*, non vna editio habet.

Fortaſſis autem reprehenſionem merentur & illi qui pro *Cythere*, Κυθήρη, dicunt *Cythera*, de Venere: quòd, quum Cythera, Κύθηρα, genere neutro, plurali numero, nomen ſit inſulæ & vrbis, vnde cognomen ipſa Cythere accepiſſe traditur, diſcrimen hoc obſeruatum à Latinis fuiſſe ſit veriſimile. Idémque de aliis vbi idem contingit, iudicandum puto.

QVOD DE Penelope & Penelopa, de Semele & Semela, aliíſque propriis nominibus dictum modò fuit, idem de *Grammatice* & *Grammatica*, de *Rhetorice* & *Rhetorica*, aliíſque huiuſmodi, dicendum quis exiſtimet. Sed ego aliquam afferri poſſe rationem arbitror ob quam Latini terminationem ſimul & declinationem Gręcam in his quàm in illis ſtudioſius ſeruauerint. Nimi-

Digitized by Google

à nominatiuo *Ianthis*, pro Ianthide: & *Charybde*, à nominatiuo *Charybdis*, pro Charybdi) poterunt ex iis etiam ſumi quæ in capite de mendoſa quarundã vocum ſcriptura dicentur. Verùm antequam hoc claudam, de voce quadam diſſerendum eſt ante paucos annos vſurpata, in qua mirum eſt terminatione Græca, ſine vlla ratione, reiecta, Latinam fuiſſe aſſumptam. Ea eſt *Nomocanonus*, ex Græca νομοκάνων facta. At ego aut *Nomocanon* terminatione Græca, aut certè pro ſimplici κανὼν itidem *canonus* dicendum eſſe aio. Quòd ſi hunc ſonum nullæ aures ferre poſſunt, miror aliquas inueniri quæ illum tolerare queant. Si forte tamen aliqua terminationi huius nominis *Nomocanonus* inſit canonici iuris cautela, quam ignorem, de illa moneri cupio.

De quibuſdã adiectiuis nominibus ex Græco ſermone ſumptis, ſed terminatione Latina deformatis. CAP. V.

DIXI in proximè præcedente capite cum de aliis qui circa terminationẽ committũtur erroribus, tum verò de nouo quodam qui à paucis annis introductus eſt,

in nomine ſubſtantiuo *Nomocanonus*: nũc de quibuſdam adiectiuis nominibus, quæ quum ex lingua Græca prodierint, terminatione Latina deformata fuerunt, verba ſum facturus. Primum autem exemplum, & quidem ex iiſdem libris vnde ſubſtantiuum illud Nomocanonus, petitum, eſt *ſynodalis*. Cur enim, quum ſubſtantiuum ſynodus dicentes, Græcam vocem (cuius ſcriptura eſt σιωόδος) vſurpemus, non itidem *ſynodicus* adiectiuum ab iiſdem Græcis non mutuamur? & *ſynodalis conſtitutio* potius quàm *ſynodica* dicimus? Præſertim quum illius terminationis formam ſequendo, pro σιωοδικῶς dicere non *ſynodicè*, ſed *ſynodaliter* oporteat: quod auribus multo etiã quàm illud nomẽ eſt aſperius. Idem & de *Patriarchalis* dicendum eſt. quum enim *Patriarcha* ſit πατριάρχης, cur iam Græcam linguã relinquentes, vel potius Græcam cum Latina commiſcentes, adiectiuo *Patriarchalis* pro *Patriarchicus* vtimur? Verùm vt à vocabulis quorum vſus minus latè patet, ad aliud veniam cuius ſignificatio eſt eiuſmodi vt eo quilibet frequẽter opus habeant, cur, quum nomen ſubſtantiuum *Grammatice* ſermo Græcus Latino commodauerit, non itidem adiectiuum *Grammaticus* inde ſu-

Digitized by Google

munt quidam, ſed pro eo *Grammaticalis* barbarè dicere non erubeſcunt? Vſi eo ſunt (dicent) cum alii quidam, tum verò Sidonius Apollinaris, in his verſibus,

Quicquid rhetoricæ inſtitutionis,
Quicquid grammaticalis aut palæſtræ eſt.

Quaſi verò nō ii etiā qui Sidoniū multorū annorum ſpatio pręceſſerunt, barbara pleraque habeant. Nimirum ſuo verſui quàm Latinitati ſeruire maluit. alioqui enim vt *rhetoricæ*, ſic etiam *grammaticæ* dixiſſet. Viciſſim enim ſi *grammaticalis* admittatur, & *rhetoricalis* admittēdum erit: ſi & *rhetoricalis*, certè & *dialecticalis*, aliáque id genus nōnulla. Sed in tam putidis vocabulis diutius immorari nolens, hoc vnum addo, tantum abeſſe vt Latini nominibus huiuſmodi ex Gręco ſermone ſumptis Latinam terminationē darent, quum ex ſubſtantiuis adiectiua facere vellent, vt contrà quædam ex iis quæ planè ſua erāt, nihílque linguæ Græcæ debebāt, terminatione Græca veſtirent. Ab *Epiſtola* tamen non *Epiſtolicus* tantùm ſed etiam *Epiſtolaris* dici poſſe creditur. Atque adeò apud Martialem lib. XIIII, cuidam diſticho præfixum eſt hoc lemma, *Chartæ epiſtolares.* Sed non perinde fides hiſce verbis habetur, acſi ſuis ipſe poeta verſibus ea

Digitized by Google

De quibuſdam vocabulis in quibus ab orthographia receditur.

SIVE

De cacographia, vel mendoſa ſcriptura, quarundam vocum.

CAP. VI.

NOLIM à me expectare lectorem quod fortaſſe, niſi præmoneretur, ab huius capitis titulo expectaret: nimirum vt quodam grammatico more ipſas etiam huius argumenti minutias perſequar: & quàm multis in locis litera quæpiam Latina locum Græcæ apud pleroſque occupet, commemorem. Pauca enim tantùm huius generis menda (eáque inſigniora & magis latentia) recenſuiſſe contentus, ad maiora venire decreui. Incipiam igitur à nomine *Boſphorus*, & quæram quid hîc agat litera H, quum Græcè dicatur Βόσπορος, non Βόσφορος. Poſſem autem viciſſim proferre multa quibus eam literam (ſiue eum afflatum, vt Varro appellat) in Latino ſermone plerique inſerũt, quum tamen à Græcis per τ non ϑ ſcribantur. Sed tranſibo potius ad diphthongum AE, & interrogabo cur illam

omittentes in pleriſque vocabulis è Græco ſermone ſumptis, quibus pernecessaria eſt, (ſiqua habeatur ratio deductionis) contrà *Læuis* pro polito ſcribant, ea vtentes, quum Græci dicant λεῖος. Rogabo cur eadem diphthongo vtantur in pleriſque adiectiuis quæ itidem ει non αι apud Græcos habent. id eſt, cur *Orphæus* ſcribant, *Vlyſſæus*, *Achillæus*. Item cur hanc ipſam diphthongum ει nonnunquam mutent in i, ſcribentes nimirum *Xenophontius* & *Thucydidius*, pro *Xenophonteus* & *Thucydideus*. Verùm ſuper hac ipſa diphthógo quæſtionem maioris mométi doctis etiam proponam: nimirum quomodo ει in i breue à mutari Latinis exiſtiment: adeò vt ex χειράγρα poſſint *chiragra* facere, prima correpta: itidémque χειρουργὸς vertere in *chirurgus* prima breui. Aduocabitur ſtatim Martialis verſus,

Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra eſt.

Verùm quis Martialem ita ſcripſiſſe perſuadere ſibi poterit? Niſi forte idem arbitretur, cum, quum dixit de poetis Græcis,

Sed Græci, quibus eſt nihil negatum,
Et quos ἆρες ἄρες decet ſonare,

tantam credidiſſe illorum eſſe licentiam vt etiam χειράγρα prima vel producta vel correpta poſſent pro arbitrio ſonare. Atqui ſi-

quis hoc ſibi perſuaderet, non Martialis nomini ſed ſuo magnam iniuriam faceret. Eò tamen (quod planè ridiculum eſt) res venit, vt quidam grammatici lepidam hanc quæſtionem mouerint, an liceret in *chiragra* primam ſyllabam producere, quum Martialis eam corripiat. O grammaticis agrammatis dignam quæſtionem. Equidem quicunque *chiragra* ibi tueri volunt, aut non didiciſſe aut obliti eſſe videntur, Græcos non ſolùm χεῖρα ſed χέρα quoque dicere: ideóque *chiragra* Latinos dicere poſſe prima producta, ſequendo vulgarem ſcripturam, χειράγρα: ſed licere illis *cheragra* quoque dicere, prima correpta, tanquam à χεράγρα. Prudenter itaque Ioannes Secundus (poeta vix vlli poetarum noſtri ſeculi ſecundus) *cherurgus* ſcripſit, quum primam corripiendam ſibi videret, in hiſce hendecaſyllabis oppidoquam lepidis,

Es ſimul medicus, ſimul cherurgus.
Cur? mittis Stygium viros ad orcum
Et manu ſimul & ſimul veneno.

Contrà verò quidam, illam grammaticorum dubitationem ſequens, non *cherotheca* ſed chirotheca ſcripſit: quanuis primam corripiens, in his verbis quibus pentametrum claudit,

Digitized by Google

-terſa ſit chirotheca manu.

Verùm vt hæc nomina relinquens, ad alia quædam pergam, quî fit, obſecro, vt quum Græci dicant ϛρατήγημα, ſitque verbale à ϛρατηγῶ, hoc autem à nomine ϛρατηγὸς originem habeat, tamen *ſtratagema* non *ſtrategema* maxima pars hominum dicat? Quid verò dicemus de eo qui (vt error errorem parit) non ſolùm ita ſcripſit, ſed etiam literam A quę locum literæ E occupat, corripuit?

Nobile magnanimi dicat ſtratagema Philippi.

Credibile eſt certè iam inueteratum errorem oculos illi, quod ad ſyllabæ quantitatem attinet, præſtrinxiſſe. Gallica noſtra lingua hanc vocem à Græcis, vt alias quamplurimas, eſt mutuata: ſed ita vt ipſa quoque *Stratageme* dicat pro *Strategeme*. Certè ſiue ex ipſo Græci ſermonis fonte iſtud vocabulum hauſerit, ſiue iam in Latino inuentum ex eo acceperit, non dubium eſt quin errorē illum foueat (ſicut de alia quadam voce dictum à me antea fuit) foueant verò eundem & multa exemplaria, etiam quæ manu ſunt ſcripta.

Ptolemæus dicendum eſſe conſtat, vt Græcè Πτολεμαῖος: cur igitur non vulgus

Digitized by Google

tantùm ſed alii etiam nõnulli *Ptolomæus* dicunt? Equidem & hîc Gallica lingua fautrix erroris dici queat : quippe quæ dicere ſoleat *le roy Ptolomee*, nõ *Ptolemee*. Hoc tamen in nomine multo pauciores labũtur, quàm in *Dionyſius*, de Baccho. quum enim Bacchum à Græcis vocari Διόνυσον conſtet, non Διονύσιον, quotuſquiſque tamen aliter quàm Dionyſium eum appellat? Peccatur & in quibuſdam nominibus ἐθνικοῖς, eiuſdem literæ interiectione: vt in *Bæotius*. Multi enim pro *Bæotus* dicunt *Bæotius*: quaſi Græcis Βοιωτὸς & Βοιώτιος diuerſum vſum non haberent, vt Latinis Italus & Italicus. Quidam verò in quarundam vrbium nominibus peccant, dum ex parte tantùm eſſe Græca ſinunt: vt qui ex *Adrianopolis* faciunt *Adrianipolis*. Eodem certè iure (ſiquid iuris hîc eſt) *Conſtantinopolis* in *Conſtantinipolis* poſſent vertere.

Quòd ſi & alia quæ ignari Græcæ linguæ deprauant cõmemoranda hîc eſſent, adderem ſuperioribus appellatiuis nominibus *idolatra* (ſequendo & hîc Gallicam linguam) pro *idololatra*: item *metoſcopus* pro *metopoſcopus*: necnon & alia his adiungerem. Sed quorundam ſimilium errorum qui illius etiam linguæ peritis obrepunt, fa-

Digitized by Google

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum. Et tamen apud Terentium, vti dixi, Piræum, non Piræeum legimus. Obiter autem velim & accuſatiui *Piræea* terminationem illic conſiderari, propter illa quæ à me tea de illa fuerunt dicta.

Cæterùm vt ſuperiora vocabula in medio decurtantur, ſeu mutilantur, ſic quædam in extrema ſui parte. veluti quum ea cui nomen eſt *Nauſicaa*, Ναυσικάα, vocatur *Nauſica* ab Eraſmo aliquot in locis. Quædam verò & in principio aliqua litera priuantur. vt medici quidam *aſma* & *aſmaticus* & pronuntiant & ſcrib ũt: non quòd de cantu cogitent illi quidem, ſed quòd *aſthma* eſſe nomen illius morbi quem ſignificare volunt, *aſma* appellari cantum ignorent.

Superioribus autem nõ addidi errorem eorum qui *exanclare* pro *exantlare* ſcribũt, quòd ſatis notum & conuictum eſſe putarẽ: at nunc recordatus à quibuſdam ſcripturam illam defendi, monendum de eo lectorem, ſimúlque aliam quoque verbi *exantlare* originem ei proponẽdam cẽſui. Quanuis enim deductionem à verbo ἐξαντλεῖν non improbem, quæro ánnon & aliam habere poſſit, nimirũ à verbo ἐξαναντλᾷν. Magno quidem certè eſt in vſu ἀναντλᾷν πόνους.

id eſt, veſtigia veræ lectionis (quæ eſt *litotes*) magis retinere, nemo inficiari poterit: niſi qui ignorabit Græcè ſcribi λιτότης. Verùm nequid fingere dici poſſim, ex multis Seruii locis in quibus illa vox legitur, paucos proferam. Quorum lectionem ideo non iniucundam fore ſpero, quoniam ſiquid ſit in illa tædii, pulcherrimis præſtantiſſimi poetæ verſibus velut condietur. Inutilem quidem certè minimè futuram ſcio, quum figuræ huius aliquot exempla diligẽter obſeruata, in multis poetarum locis iudicium lectoris adiuuare & confirmare poſſint. Incipiam autem ab eo vbi hanc figuram definit. In hunc igitur locum libri primi AEneidis,

AEolus hæc contrà, Tuus, ô regina, quid optes,
Explorare labor, mihi iuſſa capeſſere fas eſt.

annotat, *Mihi iuſſa capeſſere fas eſt, Figura eſt liptotes: quæ fit quotieſcũque minus dicimus, & plus ſignificamus, per contrarium intelligentes. vt hoc loco, non ait, Licet mihi implere quæ præcipis: ſed, nefas eſt non implere quæ iuſſeris. Item, Munera nec ſperno. Id eſt, libenter accipio.* Eodem modo in iſtum locum libri vltimi eiuſdem poematis,

Scis vt te cunctis vnam quæcunque Latinæ

Digitized by Google

Magnanimi Iouis ingratum aſcendere cubile,

Prætulerim, iſta ſcribit, *Liptotes figura per contrarium. plus enim dicit, & minus ſignificat. nanque alias omnes eſt perſecuta, huic verò libenter indulſit. Et dicit ſe hanc omnibus prætuliſſe, quaſi etiam alias in honore habuerit. Tale eſt & illud Saluſtianum, Mare Ponticum dulcius quàm cætera. quum nullum dulce ſit.* Idē in hunc verſum Georg. lib. II, *Et gens illa quidē ſumptis non tarda pharetris*, ſcribit, *Non tarda, id eſt ſtrenuiſſima. nā liptotes figura eſt.* Non multo pòſt, in hunc verſum, *Miſcuerúntque herbas & non innoxia verba*, annotat, *Liptotes. id eſt nocentiſſima.* Item vbi ſcribit hic poeta (nimirum Georg. lib. III) *Nec tibi cura canum fuerit poſtrema*, hac ipſa figura vſum eſſe poetam tradit, & quidem eam illo eodem nomine hîc quoque appellans. *Liptotes* (inquit) *pro, Magna tibi cura ſit canum.* In hunc eiuſdem libri verſum, *Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo*, habēt iſta illius commentarii, *Liptotes figura. id eſt, valde placeat. vt, Munera nec ſperno.* Quæ verba, tanquam familiariſſimum figuræ huius exemplum, alibi etiā affert: vt videbis in duo-

bus qui proximè ſequetur. Quos ideo præcedentibus adiungo, quoniam in illis hæc ipſa figura, non iam *liptotes* ſed *litotes* ab eo nominatur. In his igitur Maronis verbis, *Quid prodeſt quòd me ipſe animo nõ ſpernis Amynta*, figuram illam eſſe admonens, hæc ſcribit, *Animo non ſpernis, id eſt Libentiſſimè amas. Et eſt litotes figura: ſicut, Munera nec ſperno.* In hũc quoque verſum libri primi Georgicoꝝ, *Nec nulla interea eſt inaratæ gratia terræ*, ab eo ſcribitur, *Litotes figura eſt. id eſt, maxima & præcipua. vt, Munera nec ſperno.* Fortaſſis autem ſunt & alii apud eundem grammaticum loci, vbi vera lectio ſeruata fuit. Verùm etiamſi ne vnus quidẽ veram illam lectionem haberet, in tantum grammaticum quomodo tam craſſi erroris ſuſpicio cadere poſſet? Equidem vel litera s quæ in aliis locis itidem habetur, vbi litera P inſerta ſcribitur *liptotes*, eum hac ſuſpicione liberat. Potius enim *liptote*, vt grammaticorũ vlgus, ſcripſiſſet, quàm *liptotes*, cum s. Ac fortaſſis aliquis illud eorum cõmentum quo figura hęc appellata dicitur *liptote*, à verbo λείπειν, pro oraculo habens, me illi nõ acquieſcere mirabitur. *Liptote* (inquiũt) *eſt defectio. à λείπω, id eſt deficio, vel linquo.* Sed noua quædam lingua Græca quærenda

Digitized by Google

fuerit quæ tale verbale à tali verbo peperiſſe dicatur. At verò *litotes*, id eſt λιτότης, à nemine in Græcis literis mediocriter ſaltē verſato non agnoſcetur. Agnoſci quidem certè debebit ; quum manifeſta ſit ab adiectiuo λιτὸς deductio : perinde videlicet acſi is qui hac figura vti dicitur, parcius loqui diceretur. Ac profectò quum nihil ſit aliud quàm extenuatio quædam eius quod intelligi volumus, videri poſſet μείωσις ad eandē ſignificationem poſſe accōmodari: Fabius tamē μείωσιν eſſe ſcribit quum ſermoni deeſt aliquid quominus plenus ſit. Sed ego περὶ λιτότητος nequaquā λιτῶς diſſerui : in eorum certè potiſſimum gratiam qui toties hoc nomine *liptote* marginem librorum Virgilii inſigniuerunt.

AB IISDEM, nimirum à grammaticis, figura quædam poetica vocatur, Græco, vt aiunt, nomine, *Endiadys*, vel *Hendiadys*: multúſque eſt illorum de hac ſermo: quum tamen ſermo Græcus nullam figuram quæ ita nominetur, agnoſcat. Quis enim apud eos vnquam ἐνδιαδὺς legit? (niſi fortè alicubi participiū ἐνδιαδὺς extet à verbo ἐνδιαδύω) At ſi ἐν διὰ δυοῖν dixeris, aut etiam ἐν διὰ δύο, tum verò & illi quorū aures barbariei nondum ſunt aſſuetæ, figuræ cuiuſdam

Digitized by Google

nomé à ſe agnoſci fatebuntur. Neque verò eſt quòd recentiores illi grãmatici qui *Hendiadys*, ſiue *Endiadys*, aut etiam *Endyadys*, ſcribunt, Seruium ſibi patrocinari putent: quòd apud eum quoque ſcriptum ſit *endyadis*. nam in hunc Maronis locum, AEneid. lib. I,

-*molémq; & mõtes inſuper altos Impoſuit*, annotat, *Id eſt, molem montis. Et eſt figura endyadis: vt vna res in duas diuidatur, metri cauſa interpoſita coniunctione. vt alibi, Pateris libamus & auro. Id eſt, pateris aureis.* Aliáque multa eodem pacto à Marone dicta eſſe admonet, nullãm figuræ mẽtionem faciens, ſed dicta eſſe tradens eo modo quo *Molémque & montes*. Nam *In breuia & ſyrtes* ita dici ait pro *In breuia ſyrtium*: & *Arboribus atque vmbris* pro *Vmbris arborum*. Item, *Hic membris & mole valens*, pro *Mole membrorum valens*. Sed ſunt etiam loci vbi in mentione eiuſdem generis loquendi exẽplaria habẽt, ἓν διὰ δυοῖν, vel ἓν διὰ δύο, quãuis figurã eſſe non dicat, vt in eo quem primum attuli loco. Siquidem in hæc verba Georg. lib. II, *Pateris libamus & auro*, ſcribit, *Pateris aureis*. ἓν διὰ δύο. Et in iſtũ verſum AEneid. V, *Quid ſi quis cæſtus ipſius & Herculis arma Vidiſſet?* annotat, *Cæſtus &*

arma, ἐν διὰ δυοῖν. *Arma, id eſt cæſtus.* Iam igitur eiuſdem Seruii autoritate, qua ſuum errorem excuſaturi erant, apertè accuſari vident. Quum autem de Seruio loquor, de exemplaribus commentariorum eius intelligo. Etiamſi enim in omnibus locis *endiadis* vel *endyadis*, ſiue *hendiadys* aut *hendyadis*, ſcriptum eſſet, nihil minus tamē quàm tanto viro imputandus tantus error eſſet. De quo etiam quum tot verba facio, lumē ſoli admouere velle mihi videor: ſed viciſſim dū mihi cum quo genere hominum ſit negotium cōſidero, & marginē multarum Virgilii editionū ſicut ſuperiore illa *liptote*, ita etiam hac *endiadys* foedatum recordor, manum de tabula ponere vix queo. Quid quòd ab *endiadys* fecerunt etiam accuſatiuum *endiadyn*? nempe hoc reſtabat. Obiter autem lectorē monitum volo de exemplo quod vltimum ex Seruio attuli, in eo Virgilii loco, ſi eius expoſitionem ſequamur, non tam figurā hanc ἐν διὰ δυοῖν, quàm ἐπεξήγησιν ibi eſſe mihi videri. Præterea, me ab iis diſſentire qui nullum figuræ illi ἐν διὰ δυοῖν in ſoluta oratione locū eſſe tradunt (quanuis & ipſe Seruius hoc ſcripſiſſe feratur) quū in locis nonnullis eam obſeruarim. Sed heus tu lector, aliam præterea quandam fi-

Digitized by Google

guram, nouã tuis auribus fortaſſe futuram, & quidem illi de qua diſſerui, planè contrariam, ex me, vel potius ex Donato, diſcito. Ea eſt, *δύο δι᾽ ἑνός*. In hunc enim Andriæ Terentianæ locum,

Sanè pol illa temulenta eſt mulier & temeraria,
Nec ſatis digna cui committas primo partu mulierem,

hæc ſcribit in poſtrema verba, *Duas res, nec parientẽ, nec primo partu. Figura, δύο δι᾽ ἑνός. vt Virgilius, -non me tibi Troia Externũ tulit. Et, Dum domus Aeneæ Capitoli immobile ſaxum Accolet.* Meminit verò & alibi eiuſdem figuræ.

VT AVTEM in figura Endiadys ſiue Hendiadys præcipua deprauatio in eo verſatur quòd tres voculæ in vnam ſint conflatæ, ſic in *hyphen* duarum in vnam conflatione peccatur. Sed illi quidem figuræ accuſatiuum dederũt *Endiadyn*: at huic *Hyphen* diuerſum à nominatiuo accuſatiuũ inuenire non potuerũt. Tradũt igitur *per hyphen* dixiſſe Maronem *antemalorum*, hoc in verſu,

-neque enim ignari ſumus antemalorum.

Profectò multos eſſe ſcio qui norint quidem quis ſit vſus figuræ *hyphen* (ſi modò & hoc figuris annumerari debet) ſed tamen

Digitized by Google

quid hoc vocabulum ſonet ignorent. Atque adeò ex iis ipſis qui *hyphen* corruptè dici cogitant pro ὑφ' ἕν, paucis in mentem venit quid cum illo ἕν ſubaudiri debeat. Diſcãt igitur, grammaticos Græcos, quum dicunt ὑφ' ἕν, breuitatis cauſa omittere ſubſtantiuũ *μέρος*: rurſúſque cum hoc ſubſtantiuo ſubaudire genitiuum *λόγου*. Perinde eſt enim acſi dicerent, ὑφ' ἓν *μέρος λόγου*, id eſt *Sub vnam partem orationis*. quoniam videlicet quæ ad duas orationis pertinent partes, in vnam coniunguntur. Quum autem ὑφ' ἕν ita dici à Græcis perſuaſiſſem quidem mihi, ſed nullius grammatici teſtimonio pertinacibus probare poſſem, incidi tandem in quoſdam Græcorum ſcholiaſtarum locos, qui meam iſtam opinionem abundè confirmarunt. Eorum vnus eſt apud enarratorem Ariſtophanis. Deſinant igitur ita loqui vt dicant hoc vel illud dictum eſt *per hyphen*: quod perinde eſt acſi diceretur, *Per ſub vnam partem orationis*.

VOCEM *amphibologia* ſuperioribus addam neceſſe eſt, niſi præuaricator in ea quam agendam ſuſcepi cauſa eſſe velim. Neque verò aduerſariorum multitudo me à ferenda de hoc quoque vocabulo ſententia deterrebit. Aduerſarios voco qui non ſolùm

Digitized by Google

ſolùm ad hunc vſque diem *amphibologia* mendoſè dixerunt, ſed etiam poſthac, licet à me admoniti, in eo perſeuerare volent. Aliã certè huius erroris in quem adeò multi inciderunt, nõ eſſe originem crediderim, quàm quòd huius nominis eãdẽ debere eſſe putauerint terminationem quę eſt horum, Periſſologia, Tautologia, Palillogia, Brachylogia, Macrologia. Quid quòd illa quoque ſcriptura *amphibologia* in Seruii commẽtarios intruſa fuit? Nam in hunc locum AEneid. lib. x,

Aſſaracíque duo, & ſenior cum Caſtore Thybris,

hæc ſcribit, *Poſſumus & ſolum Thybrim ſenem accipere: poſſumus & Caſtorem, ſi legamus, Et ſenior cum Caſtore. nam amphibologia eſt.* Atque alibi itidem *amphibologia* apud eum legitur. Verùm ſi reuiuiſceret tantus grammaticus, hoc eum in ſuo dolore ſolaretur, atque adeò magnam illi doloris ſui partem leuaret, quòd librarios non vbiq; ſibi ſimiles, id eſt, non vbique vel ſocordes vel temerarios, commentarii eius habuerint. Quemadmodum enim antea oſtendi veram pręcedentium vocabulorum ſcripturam alicubi emergere, ita etiam de hoc dici poteſt. Extant enim apud eundem alii

Digitized by Google

loci vbi librarii *Amphibolia* & *Amphibolon*, aut etiam vtrumque, nobis integrum reliquerunt. vt in hunc verſum AEneidis lib. 1,

Aurea ſubnectens exertæ cingula mammæ Bellatrix,

annotat, *Amphibolon eſt hoc loco, vtrum ipſa aurea, an aurea cingula. Sciendum tamen, plerunque amphiboliam metri ratione diſſolui*, &c. Verùm quum mirum in modum inueteratus ſit error huius vocis *amphibologia* pro *amphibolia*, & cũ aliorum multorum, quorum ſingulis propè diebus libri in lucem prodeunt, tum verò Eraſmi (qui & ipſe paſſim ita ſcribit) autoritate nitatur: nequis talem ſcripturam (id eſt hunc manifeſtum errorem) ſtultè defendere conetur, eum apud ſe conſiderare iubebo, non poſſe dici *amphibologia* quin præcedat *amphibologos* (quemadmodum *brachylogos* prius eſt quàm *brachylogia*, & *macrologos* prius quàm *macrologia*: necnon adiectiuum *periſſologos* ante ſubſtantiuum *periſſologia*, imaginemur neceſſe eſt, itidémque in cęteris) Atqui *amphibologos* non poteſt componi niſi ex *amphibos* & *logos*: ſicut *brachylogos* ex *brachys* & *logos*, ſicut *macrologos* ex *macros* & *logos*, eodémque modo cætera: & ita tandem εἰς τὸ ἄτοπον deducti erimus, quum il-

Digitized by Google

lud *amphibos* nihil magis Græcum ſit quàm Latinum: ſed *amphibolos* dicendum ſit, ei quidem certè qui Græcè loqui velit. Adeò vt ſi hoc adiectiuum cum λόγος componat, dicere cogatur ἀμφιβολολόγος & ἀμφιβολολογία, vtpote ſyncope nullum in talibus locum habente. Sed tunc ita fuerit Græcus hic ſonus, vt barbaræ potius quàm Græcæ aures eum ferre poſſint.

NOMINIS *etymologia* ſimilis præcedēti terminatio ipſum mihi in memoriam reuocauit, quum alioqui nec ſit itidem figura, nec eadem de hoc quæ de illo dicenda ſint. Neque enim mendoſè dicitur *etymologia*, ſicut *amphibologia* vitioſum eſſe vocabulum docui: ſed in eius ſignificatione à pleriſque peccatur, quum *etymologiam* & *etymon* vnum idémque valere putant. quod certè perinde eſt acſi inter *ætiologia* & *ætion* nihil diſcriminis ſtatuerent.

FIGVRA quædam eſt quæ ab omnibus propemodum grammaticis appellatur *eclipſis*, quum *ellipſis* vocari debeat: & paucos eſſe video ex viris etiam doctiſſimis, quos illi in hunc ſuum errorem non pertraxerint. Quid refert (dicet aliquis) ſiue hoc ſiue illo nomine eam appelles? poteſtne tantillum in ſcriptura diſcrimen magnam

Digitized by Google

ſignificationis differentiam afferre? Imò verò tantum inter hæc diſcriminis eſſe dico quantum eſſe poteſt inter illa quæ rectè & illa quæ ſecus dicuntur: nec magis illā figurā *eclipſin* dici poſſe pro *ellipſin*, quàm ſolis *eclipſin* appellari *ellipſin*. Sed huic errori autoritatem quorundam etiam veterum ſcriptorum exemplaria dederunt. nam in ea quoque hic graſſatus eſt. Quorum è numero eſt Fabius Quintilianus. Verùm qui veteres codices terere conſueuerunt, & experientia ſunt edocti quanta librariorum audacia fuerit, ne hoc quidem, vt opinor, mirabuntur. Eſt certè inde natus error, vt opinor, quòd *eclipſis* notiſſimum ſemper fuerit vocabulū, propter eclipſin ſolis (qua in ſignificatione à lingua noſtra retinetur) at *ellipſis* non item. Et quoniam non paucos fore ſcio qui me de re leui, vt paulo antè dixi, contendere exiſtiment, viſum eſt in eorum gratiam (præſertim ſi Græcæ linguæ ſint ſtudioſi) propriū vtriuſque vſum attingere. Sumam autem à verbis vnde hæc nomina deducta ſunt, initium: quū hæc illorum ſignificationē ſequi, vel, horum ſignificationem ex illorum ſignificatione pēdere, neceſſe ſit. Verba igitur illa eſſe ἐκλείπειν & ἐλλείπειν, apertum eſt. Et τοῦ ἐκλείπειν qui-

dem compoſitio manifeſta eſt: ἐλλείπειν autem præpoſitionem nõ ſeruauit integram, id eſt immutatam: quum ſit ex ἐν & λείπειν. Dicitur itaque ἐκλείπειν quod deficit, quod non amplius extat, quod in natura rerum eſſe deſiit. vt ſi nihil auri vſquam reperiretur, dicendum eſſet, ἐκλείπει τὸ χρυσίον, vel ἐξέλιπε τὸ χρυσίον: at ſi aliis quidem aurum eſſet & ſupereſſet, mihi autem deeſſet, dicerem, ἐλλείπει με χρυσίον, vel τὸ χρυσίον. Quum verò & aliis pleriſque modis ſibi peculiarem vſum habeat vtrumque horum verborum (vt in meo Theſauro Græcæ linguæ apertè docui) pauca duntaxat addam, ex quibus *ellipſin* non *eclipſin* vocandam eſſe eam figuram patebit. Eam contrariam eſſe *pleonaſmo* conſtat: quum *ellipſis* ſit in oratione cui aliquid deeſt quominus plena ſit: contrà *pleonaſmus*, quum aliquid in ea redundat. At ecce, verbo πλεονάζειν contrarium eſt non ἐκλείπειν, ſed ἐλλείπειν: vt videre eſt cum apud alios, tũ verò Iſocratem & Ariſtotelem. Atque hic ἐλλείπειν & ὑπερβάλλειν inter ſe itidem opponit, eorúmq; verbalia ἔλλειψις & ὑπερβολή. Huc pertinet & quòd ἐντελὴς λόγος eſſe dicitur à grãmaticis oratio cui nihil deeſt, in qua nihil eſt extrinſecus aſſumendum, & ſubaudiendum (vt

Digitized by Google

grammaticè loquar) relinquitur. at τῷ ἐντελὴς opponitur ἐλλιπὴς, non ἐκλιπής. Ita & apud Athenæum quidam, τὸ δὲ δεῖπνον ἐντελὲς, καὶ μηδὲν ἐλλιπές. Item, ἡ καλλωπιζομένη γυνὴ dicitur θεραπεύειν τὸ ἐλλιπὲς, nimirũ quæ pulchra eſt, ſed nõ ab omni parte: ſiue, quæ non omnibus pulchritudinis partibus inſtructa eſt. At verò anus quæ exacto pulchritudinis tempore, & effœto iam corpore, pulchritudinem fruſtra quæret, dicetur fruſtra velle reuocare τὸ ἐκλιπὲς, ſeu τὸ ἐκλιπόν. Vtar & alio exemplo. Quem nõdum robur naturale deſeruerit, ſeu deſtituerit, ſed morbo aliquo debilitatum fuerit, dicetur aliquibus remediis θεραπεύειν τὸ ἐλλιπὲς τῆς ῥώμης, ſeu τῆς ἰσχύος: at ſenex decrepitus, qui idem facere conabitur, dicetur & ipſe fruſtra θεραπεύειν τὸ ἐκλιπὲς ſeu τὸ ἐκλιπόν. Fateor alioqui interdum in certo quodam genere loquendi vtriuſque vſum in diuerſis exemplaribus inueniri: vbi actiuam ſignificationem habent, ideóque & accuſatiuum. veluti apud Plutarchũ in Ageſilai vita, οὐδὲν ἐλλείψω προθυμίας, pro hoc ἐλλείψω quidã libri habent ἐκλείψω. Sed illorum exemplarium fidé vel vnus eleuare poteſt Xenophon, qui ſcribit, Cyri Pædiæ lib. IIII, pag. LXV, meæ editionis, προθυμίας οὐδὲν ἐλλεί-

Digitized by Google

ψόμδυ. Hactenus de his duabus vocibus, iis quidem qui peruicaces non erunt, nimium multa: at iis qui peruicaciter errorem ſuum tueri, & veritati (quæ vel me tacente loquitur) aures occludere volent, nimis pauca.

AT VERO *ellipſis* apud quoſdam ex recentioribus grammaticis inuenitur, non in ea quidem quam dixi ſignificatione, ſed pro literæ alicuius abſumptione, quæ poetis eſt in vſu. Verùm eos non minore errore *ellipſis* in hac ſignificatione ſcribere pro *ecthlipſis*, quàm ſcribunt *eclipſis* pro *ellipſis*, apertius eſt quàm vt mihi tot verbis hîc quot illic ſit opus. ἔκθλιψιν enim eſſe eliſionem, à verbo ἐκθλίβειν, vel ii qui primoribus tãtùm labris Græcã linguã deguſtarunt, ſcire poſſunt. Apud Seruiũ certè ſalua manſit huius figuræ appellatio, in vulgatis editionibus: non item altera de qua modò dictum fuit. nam apud eum quoque nominis *ellipſis* locum occupauit *eclipſis*.

AVDIVI qui *paraſiopeſis* & *apoſiopeſis* de vna eadémque figura dici exiſtimarent. Sed diuerſam quandam vim præpoſitionibus ἀπὸ & παρὰ in hac compoſitione ineſſe ſciat, quæ ſignificationes illorum ſeparet. *Paraſiopeſis* (inquit P. Rutilius Lupus) *eſt ſchema, quũ aliquid nos reticere dicimus, &*

f.iiii.

tamen tacitum intelligitur. Et hoc vtendum eſt, quum aut notam rem auditoribus eſſe arbitramur, aut ſuſpicionem excitare maiorem reticendo poſſumus. Affertque duo exempla, vnum ex Lycurgo, alterũ ex Hyperide: quæ apud eum videnda relinquo. At verò *apoſiopeſeως*, quæ iratis cõuenit, vulgare & inſigne habemus exẽplum in illo Maronis verſu, *Quos ego. ſed motos præſtat cõponere fluctus.*

IN VOCE *dialogiſmus* error multo fœdior committitur à quibuſdam: qui quum incidũt in locos vbi orator aliquis interrogationem quãpiam proponit, deinde ad eã ipſemet reſpondet, aiunt eſſe figuram quæ *dialogiſmus* vocatur: exiſtimantes nimirum *dialogiſmus* tale quid eſſe quale *dialogus*: quum tamen διάλογος ſit à verbo διαλέγεσθαι, (quanuis alioqui ab actiuis potiùs talia proficiſcantur: vt à καταλέγειν, κατάλογος: & à προλέγειν, πρόλογος) at διαλογισμὸς à verbo διαλογίζεσθαι. Ideóque rectè Iulius Rufinianus, de dialogiſmo loquens, *Hæc figura fit* (inquit) *quum quis ſecum diſputat & volutat quid agat vel quid agendum putet.* Et ſubiungit exẽpla. ex Terentio, *Quid igitur faciam?* Item ex Virgilio, *En quid agam? rurſúſne procos irriſa priores Experiar?* Item ex Cicerone in oratione pro Cluentio, *Dem*

Digitized by Google

iudicibus? mihi igitur nihil quæretur. Et in Verrem, *Si pupillo redimitur, mihi præda de manibus eripitur. Quod eſt igitur remediũ? Quod? ne liceat pupillo redimere.* Iam verò ſiquis mihi obiiciat, his etiã in locis oratoré ad ſuam interrogationem reſpondere, cum cõſiderare iubebo nõ ſimpliciter eſſe interrogationem, ſed interrogationem quãdam *διαπορητικήν*. vnde etiam fit vt hæc figura magnam affinitatem habeat cum ea quæ diaporeſis appellatur.

DIASTOLE quoque eſt cuiuſdam figuræ nomen: quamuis vulgo *diaſtole* eſſe putetur quæ à multis, Latinè ſe loqui exiſtimantibus, diſtinctio vocatur: quum interpunctio appellari potius debeat. quo vocabulo purè Latino repræſentatur Græcum *στιγμή*. ſic tamen vt ipſam quoque præpoſitionem exprimẽdo, ſit potiùs *διαστιγμή*: ſicut *διαστίζειν* magis quàm ſimplex *στίζειν*, repræſentaret verbum *interpungere*. Dicitur verò & *ὑποστίζειν*, necnon *ὑποστιγμή*: cui opponitur *τελεία στιγμή*. At *diaſtole* huc nõ pertinet, quod ſciam. neque etiam puto dictã à veteribus fuiſſe de aliqua nota diſtinctionis inter duas voces, ne per cõpoſitionem iungi putétur. Nihilo magis agnoſco quiddã aliud quod de hoc vocabulo traditur, nimirũ

Digitized by Google

diaſtolen, vbi agitur de quãtitate ſyllabica, vocari eã figuram quæ alio nomine *ectaſis* appelletur. Hoc, inquam, minimè agnoſco: nec agnoſcã, donec hæ ſignificationes magis idoneis autoribus mihi confirmentur. At verò Diaſtole necnon Paradiaſtole de aliis quibuſdam figuris dici, autoritate partim Publii Rutilii Lupi, partim Iulii Rufiniani confirmari poteſt. *Diacope, ſiue Diaſtole* (inquit hic) *eſt quum inter duo eadem verba diuerſum ponitur aliquid medium. vt, Culpatúſve Paris, diuûm inclementia diuûm. Et, Duc age, duc ad nos. Et, Scis Proteus, ſcis ipſe. Latinè dicitur ſeparatio.* Idem, *Paradiaſtole eſt, quum ſimiles res diſcernuntur contrariis redditis. vt, Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres, Arboribus venti: nobis Amaryllidis iræ. Et, Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis, Lenta ſalix fœto pecori: mihi ſolus Amyntas. Latinè dicitur diſcriminatio.* Ac nequis nullum apud oratores eandem figuram habere locum exiſtimet, afferam & quæ Rutilius Lupus de ea ſcribit, licet aliter explicans. *Hoc ſchema* (inquit, de paradiaſtole loquens) *plures aut uas res, quæ videntur vnã vim habere, diſiũgit: & quantum diſtent, docet, ſuam cuique propriam ſententiam ſubiungendo.* Exé-

Digitized by Google

plum autem ex Hyperide ſubiungit, quod eius liber legere cupientibus ſuppeditabit.

VERVM VT ad cacographiam quorundam nominum redeam, quemadmodum nonnullos eiuſmodi errores quibuſdam etiam vetuſtioribus grãmaticis communes cum recentioribus eſſe fateor (quod certè nominatim de *amphibologia* dici poſſe videtur) ita quidam inueniuntur qui planè recentem recentiorum barbariem redolẽt. Cuiuſmodi eſt *allæotheta*, *allæothetæ*, fœminino genere. Eſſe enim inde hauſtum vnde etiam illa, *Chronica*, *chronicæ*, *Biblia*, *bibliæ*, manifeſtum eſt. Illi autẽ *allæotheta* addere poſſumus *ſolæcophanem*, vt quod ſit eiuſdem farinæ. exiſtimarunt enim ita dici *ſolæcophanes*, vt Ariſtophanes: ideóque ſimilem accuſatiuum illi dederunt. Corruperunt & aliis modis quædam: veluti quum ſcripſerunt *prupergaſia* pro ea figura quæ à Grȩcis προϋπεργασία nominatur: id eſt, *proypergaſia* deformarunt in *prupergaſia*. Denique & aliis multis modis peccarunt, quos perſequi & longum eſſet, & nequaquam mei inſtituti. Multo etiam minus operæpretium eſſe puto, commemorare quomodo in exponendis quarundam figurarum nominibus Græca lingua abuſi ſint, aut de

Digitized by Google

Græca lingua mentiti ſint: veluti quum *archaiſmon* quidam tradiderunt à Græcis appellari nihil aliud quàm vbi prępoſitioni caſus vnus pro alio datur: alii verò eos acerrimè reprehendentes, qui ita nominis ἀρχαϊσμὸς ſignificationem reſtringerent, addiderunt, idem etiam ſignificare quod ſolœcophanes. Talia, inquam, perſequi, mihi propoſitum non eſt, de iis lectorem monuiſſe contento. Hoc igitur caput claudam, ſi ei pauca tantùm de cuiuſdam figuræ nomine addidero: ea nimirum quæ à quibuſdam *cacophaton* ab aliis *cacephaton* appellatur. Quum enim à quibuſdam ſcriptoribus Græcis, ex iis etiam quorum non parua eſſe debet autoritas, videam figuram illam κακέμφατον appellari, non κακόφατον, nec κακήφατον, vereri me dico ne vbi *cacephaton* apud veteres grãmaticos legimus, litera M omiſſa ſcriptum ſit pro *cacemphaton*. At illi qui hanc ſcripturam *cacephaton* ſuſpectam quidem habuerunt, ſed quomodo emendanda eſſet, non animaduerterunt, eam in *cacophaton* fortaſſe mutauerunt. Sed penes veracia exemplaria (ſicubi ea latent) fides eſto: ego interim cautius & tutius loquutum me putabo, quum eorum exẽplo quorum memini, *cacemphaton* dicam.

Digitized by Google

De aliis vocabulis Græcis, in quibus non circa ſcripturam, ſed circa ſignificationem peccatur.

CAP. VIII.

SIGNIFICATIONES etiam tribui nonnullis vocabulis Græcis in lingua Latina, quæ ab illis ſunt alieniſſimæ, ex poſteriori præcedẽtis capitis parte notum iam lectori eſſe potuit, præſertímque ex vocibus illis *dialogiſmus* & *diaſtole*. Sed vt ad inſigniora huius erroris exempla veniam, vel illa vox omnium ore trita *Elenchus* quomodo, obſecro, id ſignificare poteſt quod plerique omnes ea ſignificari volunt? *Elenchus eorum quæ hoc libro continentur.* Quis eos docuit vocem ἔλεγχος talem vſum habere? At fortaſſis vox *elenchus* licet à Græcis profecta, apud Latinos tamen peculiarem quandam ſignificationem habet: dicet quiſpiam. Nimirum ſi Latini ſunt quicunque voce iſta ſic vtuntur hodie, apud Latinos aliũ quempiam quàm apud Græcos vſum habere dicendum eſt: ſed ne illi quidem hunc titulum ſibi arrogabunt. Huic autem errori non originem quidem ſed autorita-

Digitized by Google

tem dederunt verba Hermolai. Is enim poſtquam ſuis in Plinium caſtigationibus dixit, in omnibus vetuſtis exemplaribus continuò poſt præfationem verba hæc legi, *C.Plinij Secũdi hiſtoriarum mundi elenchos librorum omnium trigintaſeptẽ, liber vnus, qui primus*: hæc annotat, *Eſt autem elẽchos Græcè, idem fere quod σύλλαβος (id eſt, vt in epiſtolis ad Atticum ſcribit Cicero, quaſi comprehenſio: ſed Latinè index) ἀπὸ τοῦ ἐλέγχειν, quod ſignificat arguere ac patefacere. id quod ſolent indices, ab indicando nominati.* Scilicet verò tanta eſſe horum exemplarium debebat autoritas, deinde etiam Hermolai, nimium ſe illis credulũ præbẽtis, vt nũquam iſta vocabuli huius ſignificatio in dubiũ vocaretur. Atqui in illis reperitur etiã verbum *explicit*, oppoſitum verbo *incipit*: vt, *Explicit Plinij hiſtoriarum mũdi liber primus, incipit ſecũdus*. Sic in Terentianis, *Explicit Andria Terentij, incipit Eunuchus*. Ergo & verbum Explicit locũ in Latina lingua habere debebit: quum tamen minimè Latinum eſſe cõſtet, quanuis à Latino ſermone ortum: ſed explicitum librum Martialis, explicitum tractatum Vlpianus dicat, finitum ſignificans, ſeu abſolutum. Atque vt de verbo *explicit* taceam, cur non potius de prõptum eadem ratione ex Terentianis exem-

Digitized by Google

plaribus nomen *periocha* in Latinam linguã introducunt? Ad Hermolaũ verò quod attinet, is cautius de verbi ἐλέγχειν ſignificatione loquutus eſt, quàm quidam, qui, dum ad illam nominis eléchus ſignificationem falſò receptam reſpicerent, ſcripſerunt verbum illud interdum eſſe Inueſtigare: ideóque aptè indicẽ libri appellari elenchũ, quoniam adminiculo indicis inueſtigãtur loci. Equidem ſimulatque didicero ἐλέγχειν eſſe interdum Inueſtigare, illi vocis *elenchus* ſignificationi & ipſe aſſentiar, ac palinodiam canere incipiam. vt nimirum elenchus dicatur quaſi Inueſtigatio, ſeu Inueſtigatoriũ: eadem ratione qua craſſiore ſeculo dicebatur Repertorium. Fatemur (dicent nonnulli docti viri: nam & ex eorũ numero quoſdã eſſe ſcio qui hîc errorem nolint vel potius non poſſint agnoſcere) ἐλέγχειν falſò exponi Inueſtigare: ſed poteſt ſignificare Oſtendere: eodem modo quo Maro verbo Arguit, quod eſt ἐλέγχει, vſus eſt pro Oſtendit, Patefacit, Prodit: vbi dixit, *-degeneres animos timor arguit.* At ego hoc primùm ex iis ſcire velim, cur potius ex loco Virgilii velint Græcę voci vſum hũc aſtruere, quàm eum verbali nomini Latino illius verbi quo Maro vſus eſt, tribuere. vt nimirum argu-

Digitized by Google

mentum, ab arguendo; id eſt oſtendendo & patefaciendo, appellent quod elenchum nunc vocant. Quòd ſi alias iam ſignificationes datas eſſe illi nomini Argumentum reſpondeant, itidem ego ἔλεγχος ſuas iam ſignificationes habere, & nouæ cuipiã locum minimè relictum eſſe dicam. Eſto enim, Maronem ita vſum eſſe verbo arguere (qui vſus minimè peculiaris illi eſt: quum Horatius dixerit eodem modo, *amantem languor & ſilentium arguit*: & Naſo, *genus arguitur vultu*, item *virtus arguitur malis*: & ab hac ſignificatione argumentum dicatur itidẽ pro indicio) eſto etiam Latinos in illa ſignificatione reſpexiſſe ad Græcũ ἐλέγχειν, & imitari ipſum voluiſſe: quid? quum & verbum κατηγορεῖν hanc ipſam ſignificationem alicubi habere comperiatur, quam & ἐλέγχειν habet, nónne eadem ratione indicẽ libri, ſicut ἔλεγχον, ita etiam κατηγορίαν aut κατηγόρημα vocare poſſemus? Ignoſcat mihi lector ſi ad hæc ἄτοπα aduerſarios meos compello, quum hac ratione facilius eos mihi manus daturos ſperem. Et quanuis hunc ſermonem iam nimis prolixũ eſſe videã, duo tamen ei adiicienda ſunt. Vnum eſt: ex illa quam dixi verbi κατηγορεῖν ſignificatione (cuius exempla Theſaurus meus ſuggeret

ſuggeret) colligi poſſe fortaſſis, verbũ ἐλέγχω itidẽ non eſſe prima ſignificatione Oſtẽdo, ſiue Arguo pro Oſtẽdo: atq; adeò nõ ſimpliciter eſſe Oſtẽdo, ſed Conuincendo oſtẽdo. vt αὐτὸν ἤλεγξε ψεύστην ὄντα, Ipſum cõuincẽdo oſtendit eſſe mendacem. Vel, Ita cõuicit vt mẽdacem eſſe oſtẽderit. Deinde, etiamſi ἐλέγχω eſſet ſimpliciter Oſtẽdo, cur ἔλεγχος potius eã ſignificationẽ haberet quàm δεῖγμα? quod ab eo verbo eſt quo ſignificari ſimpliciter Oſtendo, nullus eſt qui nõ fateatur.

De *rhapſodia* autem & quibuſdam aliis in proximè ſequente capite dicetur.

De aliis vocibus variis, in quibus partim ſuperior ille in ſigni catione, partim alius, & quidem varius, cernitur Græcæ linguæ abuſus. *CAP. IX.*

EX IIS QVI nõnullis Græcæ linguæ vocabulis Latino ſermoni immixtis ſunt abuſi, alii tanquam in tenebris errarũt, vtpote qui nullam eius cognitionem haberẽt: alii (vt antea dixi) prælucentẽ ſi gram maticen, atque ipſum vſum, loqu ndi m giſtrum, cõtempſerunt, & ſe ὑπὲρ ... σκα

μψύαπηδᾷν non viderunt. Quanuis autẽ illi errores de quibus in prima huius libri parte diſſerui, craſſi ſint, ideóque illi Græcæ linguæ ignorationi imputandi videri poſſint: ſunt tamen ex illis quoque nonnulli quos & peritiſſimi ſermonis illius per imprudentiam commiſerunt & committunt. Poſſéntque illis addi & alii, in quorũ nonnullos quum homines ſermonis illius non ignaros incidiſſe certò ſciam, tamẽ id me dicentem vix impetraturum fidem ſpero. Tale eſt, *epitoma, epitomatis*. quis enim olim tale verbũ ex ore alicuius hominis profectum fuiſſe putet qui grammaticen Græcam vel à limine (quod aiunt) ſalutaſſet? & tamen ita ſe res habet. Sed de erroribus eiuſmodi in prima huius libri parte dicere contentus fui: at illi de quibus poſtea tractaui, necnon ii de quibus nunc ſum tractaturus, ab illis ſunt diuerſi. An autẽ quædã hîc pro erroribus habeam, quæ contrà emendatè dicantur, lectorum eſto iudicium, eorum quidem certè qui & longo vſu linguã Græcam callẽt, & errorem ſuum ingenuè fateri quàm ei patrocinando tergiuerſari malunt.

Theſaurarius & *Bibliothecarius*, vocabula ſunt ex Græcis quidẽ nominibus facta, *theſaurus* & *bibliotheca:* ſed iniuriam nos Græ-

co ſermoni facere puto quum talem eius vocabulis terminationem aſſuimus: quaſi verò ipſa, ſine Latinæ adminiculo, eadem illa exprimere non poſſit: quum in promptu ſint ei θησαυροφύλαξ & βιβλιοθηκοφύλαξ. Eiuſdem cum illis duobus farinę eſt *Apocriſarius*, quod quidam maiorum noſtrorũ ſeculo de põtificiis legatis vſurparũt.

Quidam verò aliter haſce duas linguas miſcent, vocabulũ vnum ex duobus, Græco & Latino, conflãtes: perinde acſi id vbique facere liceat, aut etiam fieri commodè poſſit. Horum autem in numero ponendi ſunt qui *monoculus* in Latinum ſermonem inuexerũt, vel potius inuehere conati ſunt. Neque tamen ignoro quædã Latinos vſurpaſſe quæ ex ſuo & Græco vocabulo eſſent compoſita, & quorundam à Fabio etiam mentionẽ fieri: ſed eorũ alia eſt ratio. Neq; pro illis facit *pultiphagus*, aut tale aliquod à iocante comœdia excogitatum verbum.

De lingua Græca malè mereri videntur & qui vocabulum aliquod Gręcum legi Latini ſermonis ſeruire cogunt: veluti qui *inclytiſſimus* dicunt. Malè etiam mereri de illa puto eos qui voci cuipiam Græcæ in Latino ſermone formam tribuunt quam in ſuo nõ haberet: licet ibi nonnullæ eam habeant.

Digitized by Google

Cuiuſmodi eſt *Stoicidæ*. quis enim *Stoici* patronymici formam aſſumere poſſe credat apud Latinos, quum id illi & aliis id genus in Græca lingua ſit negatum?

Sunt verò & qui vſum quorundam Græcorum in Latina lingua extēdere latius volunt, quàm in Græca extenditur. Veluti qui paſſim *Metricus ſermo* vel *Metrica oratio* dicunt. Nā *μέτρον* quidē eſt verſus ſeu carmē, ſed *μετρικὸν λόγον* ne ipſi quidē Græci dicūt, quod ſciam: quū alioqui huius adiectiui aliquē in vtraq; lingua eſſe vſum non inficier.

Qui verò *diætam* in ea ſignificatione dixerunt qua Gallicus ſermo interdum vtitur *αὐτὶ ἀσιτίας* (quum dicit *faire diete*) multo etiam grauius peccaſſe dici poſſunt: atque ita nouam ſignificationem huic Græco vocabulo dediſſe, vt ſimul eā quā apud Græcos habet reſtringerent: quum *δίαιτα* exigat quidem *ἀσιτίαν* interdum, ſed & alia plurima. Neq; hîc omittēdi qui *rhapſodiā* pro farragine dicūt. Sūt etiā qui *ſcholia* non vocāt, nec vocāda putāt, niſi quæ ſunt breuiter in ſcriptorem quempiam annotata: quum tamen nuſquam apud Græcos *σχόλια* ita reſtringi animaduerterim. Ex quodam Ciceronis loco in epiſt. ad Atticum videtur hæc opinio initium ſumpſiſſe. Eſto verò, *ſcholiō*

à Cicerone ibi dici de commentatiuncula quapiam: an propterea σχόλια iuſtam commentationem ſignificare non poſſunt? Niſi fortè qui ita ſentiunt, dicant Latinis placuiſſe hunc illius vocabuli vſum coarctare, vt contrà nominis *ſcholæ* ſignificationẽ dilatare. Sed huius exẽpla mihi ſunt in promptu, illius deſidero. Et quoniam in huius vocabuli mentionem incidi, addam aliquid & de vſu vocis *gymnaſium*, non eos qui pro ſchola ſeu ludo literario vſurpant, damnaturus (vt à quibuſdam damnari ſcio) ſed contrà defenſurus. Nam me quoque memini de hoc vocabuli iſtius vſu aliquando fuiſſe reprehenſum. Sciant igitur gymnaſium ita de ſchola poſſe dici per metaphoram, vt ſiquis literariam palæſtram eam vocaret: & Tullium ita vſum eſſe cũ alibi, tum in iis quæ Paradoxis eſt præfatus, *Ego autẽ illa ipſa quæ vix in gymnaſiis & in otio Stoici probant, ludens conieci in communes locos.*

Quidam pro ſubſtantiuis adiectiua vſurparũt: vt qui autorẽ eius operis quod ἐτυμολογικὸν dicitur, appellãt *etymologicum*, quũ vocare debeãt *etymologũ*. licet & ipſe alios in appellatione illa per imprudẽtiam aliquãdo ſequutus ſim. Differant ſaltẽ neceſſe eſt illa quantum ῥήτωρ & ῥητορικὸς differũt. Vicíſ-

Digitized by Google

ſim autem ſubſtantiuis quidam malè adiectiuorum locum tribuunt. Sed Eraſmus quoties *phaſides* aues dicit pro phaſianis, errorem hunc alio cumulat: quoniam hîc adiectiuum à ſubſtantiui ſignificatione longè recedit.

Nonnulli verò in quibuſdam vocibus quæ affinitatem inter ſe habent (ſaltē quod ad ſcripturam attinet) grauius etiam peccāt. Atque hîc ob ea quæ modò dixi de autore operis quod etymologicum vocatur, recordor tituli libri cuiuſdam in quo multi propter illam vicinitatem falluntur: qui nimirum Clementis στρώματα vocant eos libros qui στρωματεῖς dici debent, vt & ab eo inſcripti fuerunt. Quàm autem vicinæ ſunt hæ ſcripturæ, tam ſunt ſignificationes remotæ. Aliquot tamen locis idem peccatum & ipſe typographus admiſit. De alio erroris genere hîc monebo, valde quidem diuerſo, ſed tamen itidem ad titulos librorum pertinente. Is eſt eorum qui, vbi duo nomina alicui ſcriptori dantur, quorum alterum eſt patris, vtrumque vni eidémque tribuunt. Sic malè *Euſebius Pamphilus* ab omnibus appellatur, qui *Euſebius Pamphili* vel potius *Pāphili filius* vocari debet: Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου. Sic *Hermeas Sozomenus*, qui dici debet

Digitized by Google

Hermeas Sozomeni filius, Ἑρμείας ὁ Σωζομῦ. Sed qui Εὐσεβίε τῦ Παμφίλε & Ἑρμείου τῦ Σωζομῦ legerunt, nõ animaduerterunt more Grȩco ſubaudiri debere ὑῦ.

Fuerũt & qui vocabula quædam, Græca quidem, ſed in aliam terminationem tranſformata, in ſuã Latinam linguam inuexerũt: veluti qui ex νεώτερος fecerũt *neotericus*. Donec enim id apud quempiã ſcriptorem Græcum, eũmque ἀξιόπιστον, inuenerim, aliud mihi de vocabulo iſto perſuadere non potero. Sic verò quidam ex τύμβος fecerunt *tũba*. vt hîc, *-exigua eſt hæc mihi tũba ſatis*. Sic in iſto verſu, *Tumba breuis Priami herois*. Neſcias certè ſítne à Græco τύμβος, an à Gallico *tumbe*: quo ſignificatur itidem τύμβος, ídque fœminino itidem genere. At verò nomẽ *monoculus*, cuius antea mentionem feci, primam tantùm ſui partẽ Græcæ linguæ debet.

Vt autẽ verba quædã in Latinũ ſermonẽ inuecta fuerũt ex Græcis facta, ſed priſcis tamen Latinis incognita: ita viciſſim quidã verbũ ex Græco factũ, & iam olim ab ipſo Terentio vſurpatũ, è Latinitatis finibus expellere conati ſunt, in ea quidẽ certè ſignificatione qua hic comicus vſus eſt. Quum enim ita in extrema Eunucho ille ſcripſerit,

Digitized by Google

-at ego pro iſto Phædria & tu Chærea
Hunc comedendum & deridendum vobis propino:

quidam *propino* in *præbeo* mutauerunt. Sed quanuis eius & ingenium & iudicium qui mutationis huius autor extitit, plurimi faciam, & quanuis ad quaſdam quas affert rationes, autoritatem librorum aliquot veterum adiungat, nunquam hæc καινοτομία mihi placuit. Quo lubentius vidi verbum propino in ſuam ſedem repoſitum à doctiſſimo & diligẽtiſſimo viro, Gabriele Faerno. Lubẽter etiam legi hãc eius annotationem, qua veteris lectionis velut aſſertorẽ & vindicem ſe præbet. *Recentißimus quiſque & peßimus liber*, præbeo: *Bembinus verò & omnes alij antiqui*, propino *habent: vt in lectione vulgata. Ita & Donatus: qui dicit Gnathonem facetè ſic dixiſſe, vt paraſitum, & vt qui de conuiuio loqueretur. Atqui ſi dixiſſet*, deridendum præbeo, *quid faceti eſſet in dicto? Nec verſui propterea timendũ, quòd* propino *primam corripiat. nã & eandem producit Martialis*. Subiungit autem quatuor Martialis locos quibus id cõfirmat.

SVNT porro & vocabula quædã Græca in vulgarem linguam Latinam, id eſt, eam qua hodie vulgus vtitur (de ea enim à

me inſtitutus eſt ſermo) non aliunde quàm ex theologicis ſcriptis profecta: quæ ideo nõ alibi quàm in ſcriptionibus ad theologiam ſeu ad Chriſtianam religionem pertinentibus locum habere videntur. Incipiam autem à vocabulo *hypocrita*, quod ex ipſo Euangelio manauit: & Gallico ſermoni (dicenti *hypocrite*, mutata duntaxat terminatione) nõ minus familiare eſt quàm ſi Gallicũ eſſet. Equidem perneceſſariũ eſſe fateor hoc verbum, quum eiuſmodi ſit vt eo vix carere poſſimus: hoc præſertim ſeculo, quo frequenter in huiuſmodi homines incidimus, adeo vt eorũ ſæpe faciẽda ſit mẽtio. Eo vix poſſe nos carere dico, quoniam alioqui verborum aliquot periphraſi id circũloqui neceſſe eſt quod vno exprimimus: & quidẽ pluribus malè exprimere, quod vnico ſignificanter dicimus. Nam pro *hypocrita* ſiquis dicat Homo ſimulatus, illis non ſatisfaciet qui vocis illius vim intelligũt: præterquam quòd Latinius eſſe videtur, Homo ſimulato ingenio. Quòd ſiquis illa Saluſtii verba huc accõmodare velit, *Qui aliud clauſum in pectore, aliud in lingua prõptum habet*, ne hac quidẽ lõgiuſcula periphraſi vim illius nominis aſſequetur. quia nõ quæuis ſimulatio, ſed virtutis alicuius ſimulatio voce illa declaratur. Ideóque interrogatus quid Latinè dici

poſſet quod voci illi reſponderet, nihil excogitare aptius potui quàm Simulator virtutis: ſic tamẽ vt faterer latius etiam patere interdum hæc verba quàm pateat Gallicè *hypocrite*: ob generale nomen virtutis. quoniã interdum dicitur de eo qui, vt quodpiã vitiũ tegat, virtutem aliquam ei vitio contrariam ſimulat & præ ſe fert. Poſſint fortaſſis ad exprimendam vim huius vocabuli aptari & verba quibus Cicero in vertendo quodam Platonis loco vtitur: vt nimirum ſint hypocritæ, Qui quum maximè fallũt, id agunt vt boni viri eſſe videãtur. Verùm hoc de quibuſdã tãtùm. quia nõ omnes hypocritæ illis fallaciis gaudent, ſed ſolùm ſiquod aliud vitium illis ineſt, conãtur tegere & diſſimulare. adeo vt quoddam hypocritarum genus hoc etiã verſu deſcribi, dicturi meritò ſimus, *Qui Curios ſimulant & bacchanalia viuunt*. Quãuis autẽ tantopere nobis laborandum ſit in eo exprimendo quod totum vna voce illa ſignificare poſſumus, tamen non video quomodo nobis ea vti in aliis quàm iis quos dixi locis liceat: vt nimirum eò vnde prodiit reuertatur.

Iam verò quemadmodum *hypocrita*, ὑποκριτὴς, alium vſum in Euãgelicis habet ſcriptis quàm eum qui paſſim apud ſcripto-

Digitized by Google

res Græcos inuenitur, (ſicut nimirum ὑπο-κρίνεσθαι aliud Homero & Herodoto quàm eorum poſteris ſignificat) ita etiam parabola, παραβολή. quum *parabola*, παραβολὴ, nõ ſit ibi cõparatio ſeu ſimilitudo ſimpliciter, ſed ænigmatica quædam cõparatio vel allegorica, aut etiam ænigma ſeu allegoria. Retinent Galli talem vocis illius vſum, quũ dicunt *Parler par paraboles*. Ex quo per deprauationẽ factum fuit *phariboles*: ſic tamẽ vt ſimul immutatam aliquantum ſignificationem habeat. In hoc autem nominis *parabola* vſu eadem cautione vtendum fuerit qua & in illo nominis *hypocrita.*

Quædã ſunt alia vocabula in Latinum theologorum ſermonem ex Græco introducta: quæ tantum abeſt vt tantos autores habeant, vt vix inuenire poſſint fortaſſe qua ſe autoritate tueri queant. Sed de illis, & aliis quæ nunc perſequi nõ vacat, quinetiam de iis quæ in quantitate quarundam vocum è Græco ſermone ſumptarum peccantur, aliàs, Deo fauente, à me dicetur.

SS 851327

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google